

APSTIPRINU

Arnis Cimdars
Centrālās vēlēšanu komisijas
priekšsēdētājs
2017. gada 29. jūnijā

CENTRĀLĀS VĒLĒŠANU KOMISIJAS GADA PĀRSKATS 2016

SATURS

1. Pamatinformācija	3
1.1. Iestādes juridiskais statuss un izveidošanas gads	Error! Bookmark not defined.
1.2. Politikas jomas un darbības virzieni, par kuriem iestāde atbildīga	3
1.3. Vēlēšanu komisijas	Error! Bookmark not defined.
2. Pārskata gada galvenās prioritātes un informācija par to īstenošanu	5
2.1. 2017. gada republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu sagatavošana	5
2.2. Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas	7
2.3. Eiropas pilsoņu iniciatīvas	10
2.4. Projekts "Par vēlēšanu tiesību realizēšanu, tai skaitā personām ar invaliditāti"	11
2.5. Dalība starptautiskās konferencēs, semināros un mācību programmās	15
2.6. Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji – starptautiskie vēlēšanu novērotāji	18
2.7. Pieredzes apmaiņas vizītes	31
3. Budžeta informācija	32
3.1. Valsts budžeta finansējums un tā izlietojums 2016. gadā (eiro)	33
4. Personāls	34
4.1. Amatpersonas/darbinieki	34
4.2. Darbinieku nostrādāto gadu skaits Centrālajā vēlēšanu komisijā	35
4.3. Darbinieku izglītība	35
5. Sadarbība ar sabiedrību	36
5.1. Pasākumi, kas veikti sabiedrības informēšanai un izglītošanai	36
5.2. Pasākumi sabiedrības viedokļa izzināšanai	37
6. Plāni nākamajam gadam	41
6.1. 2017. gada prioritātes	41
6.2. Starptautiskie projekti 2017. gadā	42

1. PAMATINFORMĀCIJA

1.1. Iestādes juridiskais statuss un izveidošanas gads

Centrālā vēlēšanu komisija ir vēlēta un neatkarīga valsts institūcija, kuras pienākumos ietilpst Saeimas vēlēšanu, Eiropas Parlamenta vēlēšanu, republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu, tautas nobalsošanu sagatavošana un vadīšana, parakstu vākšanas organizēšana par apturētiem likumiem un iniciatīvas grupu iesniegto likumprojektu, Satversmes grozījumu projektu un Saeimas atsaukšanas ierosinājumu reģistrēšana parakstu vākšanai.

Centrālās vēlēšanu komisijas darbību regulē likums "Par Centrālo vēlēšanu komisiju", kā arī Saeimas vēlēšanu likums, Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums, Eiropas Parlamenta vēlēšanu likums, likums "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu", Vēlētāju reģistra likums un Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju likums.

Centrālo vēlēšanu komisiju kā pastāvīgi darbojošos valsts iestādi ne vēlāk kā sešus mēnešus pēc sanākšanas izveido Saeima. Centrālās vēlēšanu komisijas sastāvā ir deviņi locekļi – vēlētāji, no kuriem komisijas priekšsēdētāju un septiņus locekļus ievēlē Saeima, bet vienu locekli no tiesnešu vidus – Augstākā tiesa.

Pirmā Centrālā vēlēšanu komisija pēc Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas tika izveidota 1992. gada 8. decembrī, tomēr par Centrālās vēlēšanu komisijas dibināšanas dienu var uzskatīt arī 1922. gada 20. jūliju, kad par Centrālās vēlēšanu komisijas izveidošanu 1. Saeimas vēlēšanu vadīšanai un sarīkošanai "Valdības Vēstnesī" paziņoja tā laika parlaments — Satversmes Sapulce.

Pašreizējais Centrālās vēlēšanu komisijas sastāvs ievēlēts 2015. gada 12. martā.

1.2. Politikas jomas un darbības virzieni, par kuriem iestāde atbildīga

Nozīmīgākie Centrālās vēlēšanu komisijas pienākumi ir:

- nodrošināt Saeimas vēlēšanu likuma, Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma, Eiropas Parlamenta vēlēšanu likuma un likuma "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu" vienveidīgu un pareizu piemērošanu un kontrolēt šo likumu precīzu izpildi;
- informēt un izglītēt vēlētājus un Latvijas iedzīvotājus par vēlēšanu, tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu kārtību un norisi;
- reģistrēt parakstu vākšanai iniciatīvas grupu iesniegtos Satversmes grozījumu projektus, likumprojektus un Saeimas atsaukšanas ierosinājumus;
- apkopot un saskaitīt parakstu vākšanās saņemtos vēlētāju parakstus, pārbaudīt, vai parakstījušās personas ir vēlētāji;

- pieņemt lēmumus, izdot rīkojumus un instrukcijas vēlēšanu, tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu sagatavošanai un norisei;
- pārbaudīt par Eiropas pilsoņu iniciatīvām savākto Latvijas pilsoņu atbalsta paziņojumu skaitu, konstatēt un apliecināt derīgo paziņojumu skaitu;
- noteikt valsts piešķirto naudas līdzekļu sadalījumu republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisijām, vēlēšanu iecirkņu komisijām ārvalstīs vēlēšanu un tautas nobalsošanas sarīkošanai;
- koordinēt un vadīt pašvaldību vēlēšanu komisiju darbu, pārraudzīt vēlēšanu iecirkņu komisiju darbu;
- izglītēt pašvaldību vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju locekļus;
- sagatavot un iesniegt priekšlikumus vēlēšanu, tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu normatīvo aktu pilnveidošanai;
- apkopot un publicēt vēlēšanu un tautas nobalsošanu iznākumus;
- izskatīt saņemtās sūdzības par vēlēšanu, tautas nobalsošanu, likuma ierosināšanu sagatavošanu un norisi;
- izskatīt un atcelt nelikumīgus citu vēlēšanu komisiju lēmumus.

1.3. Vēlēšanu komisijas

2016. gadā Latvijā bija 119 vietējās vēlēšanu komisijas – deviņas republikas pilsētu vēlēšanu komisijas un 110 novadu vēlēšanu komisijas.

Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisijas ir vēlētas un pastāvīgas pašvaldību institūcijas, ko reizi četros gados pēc pašvaldību vēlēšanām ievēlē attiecīgā republikas pilsētas dome vai novada dome. Pašvaldības vēlēšanu komisijā var būt no 7 līdz 15 vēlēšanu komisijas locekļiem, kuri no sava vidus ievēlē komisijas priekšsēdētāju un sekretāru.

Pieejamā statistika par komisijas locekļu skaitu pašvaldību vēlēšanu komisijās liecina, ka 104 pašvaldību vēlēšanu komisijās ir septiņi komisijas locekļi, sešās pašvaldībās – astoņi komisijas locekļi, četrās pašvaldībās – deviņi komisijas locekļi, divās pašvaldībās – 10 un 14 komisijas locekļi, bet vienā pašvaldībā – 13 vēlēšanu komisijas locekļi.

Pirms katrām vēlēšanām vai tautas nobalsošanas pašvaldību vēlēšanu komisiju kompetencē ietilpst izveidot vēlēšanu iecirkņu komisijas, katru septiņu locekļu sastāvā. Saeimas vēlēšanās un tautas nobalsošanās Centrālā vēlēšanu komisija, sadarbojoties ar Ārlietu ministriju, izveido vēlēšanu iecirkņu komisijas ārvalstīs. Pārstāvju skaits vēlēšanu iecirkņu komisijās ārvalstīs ir no trīs līdz septiņiem locekļiem.

Saeimas vēlēšanās, Eiropas Parlamenta vēlēšanās, tautas nobalsošanās vēlēšanu komisiju izdevumi tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem, savukārt pašvaldību vēlēšanās – no attiecīgās pašvaldības budžeta līdzekļiem.

Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju, kā arī vēlēšanu iecirkņu komisiju izveidošana un darbība noteikta Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju likumā. Tāpat vēlēšanu komisiju pienākumi iekļauti arī Saeimas vēlēšanu likumā, Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā, Eiropas Parlamenta vēlēšanu likumā, likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”, kā arī Centrālās vēlēšanu komisijas instrukcijās.

2. PĀRSKATA GADA GALVENĀS PRIORITĀTES UN INFORMĀCIJA PAR TO ĪSTENOŠANU

2.1. 2017. gada republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu sagatavošana

2016. gadā Centrālā vēlēšanu komisija uzsāka darbu pie 2017. gada 3. jūnija republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu sagatavošanas. Kārtībā, kādā sarīkojamas pašvaldību vēlēšanas, ir noteikta Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā, Vēlētāju reģistra likumā, kā arī – Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju likumā. Pašvaldību vēlēšanas sagatavo un sarīko republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisijas un vēlēšanu iecirkņu komisijas, savukārt Centrālās vēlēšanu komisijas pienākumos ietilpst vadīt un pārraudzīt šo vēlēšanu sagatavošanu un norisi.

Tāpat pašvaldību vēlēšanas tikai daļēji tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem. Ievērojamu daļu vēlēšanu sarīkošanai nepieciešamā finansējuma, piemēram, līdzekļus vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju locekļu un darbinieku atalgojumam, vēlēšanu zīmju iespiešanai, transporta un sakaru pakalpojumiem, iecirkņu iekārtojumam, sedz pašvaldības.

Atšķirībā no Saeimas vēlēšanām un tautas nobalsošanas pašvaldību vēlēšanās Latvijā vēlētāju uzskaitē lieto iepriekš izveidotus vēlētāju sarakstus. Katrs vēlētājs balsošanai tiek iekļauts savā vēlēšanu iecirknī atbilstoši ziņām par deklarēto dzīvesvietu Iedzīvotāju reģistrā 90 dienas pirms pašvaldību vēlēšanu dienas. Noteiktu laiku pirms vēlēšanām vēlētājam ir tiesības iecirkni mainīt, izvēloties jebkuru citu iecirkni pašvaldībā, kur atrodas vēlētāja iecirknis, vai pašvaldībā, kur vēlētājam pieder likumā noteiktā kārtībā reģistrēts nekustamais īpašums. Vēlētāju reģistrā iekļautās ziņas apstrādā un vēlētāju reģistru uztur Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, bet reģistra metodisko vadību un uzraudzību veic Centrālā vēlēšanu komisija.

2016. gadā, uzsākot darbu pie 2017. gada pašvaldību vēlēšanu sagatavošanas, Centrālā vēlēšanu komisija izstrādāja pašvaldību vēlēšanu nodrošināšanai nepieciešamās instrukcijas. Pavisam tika sagatavotas piecas instrukcijas, kas noteica kārtību, kādā pieņemami deputātu kandidātu saraksti, organizējams vēlēšanu iecirkņu darbs un balsu skaitīšana, sarīkojama balsošana ieslodzījuma vietās, sakārtojami un glabājami vēlēšanu dokumenti. No šīm instrukcijām 2016. gada nogalē Centrālā vēlēšanu komisija apstiprināja 2017. gada 3. jūnija republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu kandidātu sarakstu pieņemšanas instrukciju, savukārt pārējās instrukcijas tika pieņemtas 2017. gada pirmajos mēnešos.

2016. gada pavasarī Centrālā vēlēšanu komisija izstrādāja un Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā iesniedza apspriešanai vairākus priekšlikumus Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma grozījumiem. Šie priekšlikumi paredzēja ieviest papildus balsošanas veidu – pasta balsošanu un saīsināt vēlēšanu iecirkņu darba laiku par divām stundām, paredzot, ka vēlēšanu iecirkņi balsotājiem ir atvērti līdz pulksten 20.00,

tādējādi salāgojot iecirkņu darba laikus pašvaldību, Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanās.

Pasta balsošanu Centrālā vēlēšanu komisija piedāvāja kā risinājumu jautājumam, kas aktualizējās pēc 2013. gada pašvaldību vēlēšanām, un par kuru diskutēt rosināja Tiesībsargs, t.i., ka Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā nav paredzēts veids, kā pašvaldību vēlēšanās var piedalīties aizdomās turētās un apsūdzētās personas, kurām kā drošības līdzeklis piemērots apcietinājums. Tajā pašā laikā Centrālā vēlēšanu komisija uzskatīja, ja pasta balsošana tiek ieviesta, tad būtu lietderīgi ļaut balsot pa pastu arī citiem vēlētājiem, kuriem nav iespēju nobalsot iepriekš vai ierasties savā vēlēšanu iecirknī vēlēšanu dienā. Šādas vēlētāju grupas ir, piemēram, studenti, vēlētāji, kuri vēlēšanu nedēļā devušies komandējumā vai atpūtas braucienā uz ārvalstīm, vēlētāji pansionātos, karavīri.

Tomēr, apspriežot šos priekšlikumus Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā, atbalstu guva tikai priekšlikums organizēt pasta balsošanu vēlētājiem, kuriem kā drošības līdzeklis piemērots apcietinājums, kā arī priekšlikums par iecirkņa darba laika saīsināšanu. Taču, skatot šos priekšlikumus Saeimas plenārsēdē, arī tie tika noraidīti un neguva Saeimas deputātu vairākuma atbalstu.

Turpinot meklēt risinājumu, kā īstenot Tiesībsarga rekomendāciju un nodrošināt vēlētāju, kuriem kā drošības līdzeklis piemērots apcietinājums, vēlēšanu tiesības, Centrālā vēlēšanu komisija kopīgi ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi, izstrādāja priekšlikumu grozījumiem Vēlētāju reģistra likumā. Tas paredzēja, ka aizdomās turētās un apsūdzētās personas, kurām kā drošības līdzeklis piemērots apcietinājums, var lūgt ieslodzījuma vietas administrācijai mainīt iecirkni uz ieslodzījuma vietas adresei piekritīgo iecirkni un tādējādi izmantot iespēju balsot savā atrašanās vietā vēlēšanu dienā.

Nemot vērā, ka ne Centrālajai vēlēšanu komisijai, ne Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei nav likumdošanas iniciatīvas tiesības, arī šis grozījums tika iesniegts izskatīšanai Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijai, un šoreiz saņēma gan komisijas, gan Saeimas deputātu vairākuma atbalstu.

2016. gadā Centrālā vēlēšanu komisija izsludināja arī divus publiskos iepirkumus pašvaldību vēlēšanām – par vēlēšanu aplokšņu izgatavošanu un piegādi un vēlēšanu organizēšanas e-pakalpojumu. Vēlēšanu organizēšanas e-pakalpojuma sniedzējs tika izvēlēts atklātā konkursā.

E-pakalpojuma izstrāde pirms 2017. gada pašvaldību vēlēšanām paredzēja apvienot jaunā un mūsdienīgā sistēmā kopš 2010. gada dažādos IT formātos un risinājumos izstrādātos vēlēšanu organizēšanas elektroniskos modulus un programmas, piemēram, elektronisko kandidātu sarakstu sagatavošanas un iesniegšanas programmu, kandidātu sarakstu publicēšanas moduli, vēlēšanu zīmju maketēšanas moduli, elektronisko balsu skaitīšanas sistēmu, vēlēšanu rezultātu apkopošanas un publicēšanas moduli un elektronisko vēlēšanu gaitas žurnālu. Būtisks 2017.gada pašvaldību vēlēšanām izstrādājamā vēlēšanu organizēšanas e-pakalpojuma elements bija arī mūsdienu drošības prasībām atbilstoši risinājumi.

Interesi par dalību šajā konkursā, lūdzot iepirkuma dokumentāciju un uzdodot jautājumus, izrādīja vairāk nekā desmit uzņēmumu, tai skaitā arī viens ārvalstu uzņēmums. Sūdzības par iepirkumu netika saņemtas. Tomēr piedāvājumu šim iepirkumam iesniedza tikai viens

pretendents – ilglaicīgais Centrālās vēlēšanu komisijas sadarbības partneris, uzņēmums “SOAAR”, kurš vienīgais bija gatavs ne tikai izstrādāt un nodrošināt vēlēšanu organizēšanas e-pakalpojumu, bet arī sniegt atbalstu sistēmas lietotājiem – pašvaldību vēlēšanu komisijām un vēlēšanu iecirkņu komisijām – vēlēšanu laikā.

Iepirkuma konkursā tika noskaidrots, ka šāda vēlēšanu organizēšanas e-pakalpojuma izmaksas atbilstoši Centrālās vēlēšanu komisija noteiktajiem kritērijiem veido 836 296 eiro. Ņemot vērā, ka šādu līdzekļu Centrālās vēlēšanu komisijas budžetā nebija, Centrālā vēlēšanu komisija vērās ar finanšu pieprasījumu Ministru kabinetā un saņēma atbalstu šī e-pakalpojuma izstrādei un ieviešanai. Darbs pie vēlēšanu organizēšanas e-pakalpojuma izstrādes 2017. gada pašvaldību vēlēšanām sākās 2016. gada septembrī, kad arī tika noslēgts līgums ar uzņēmumu “SOAAR”.

2016. gada novembrī notika arī pirmais mācību seminārs republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju amatpersonām, kurā tika pārrunāti tādi jautājumi kā pašvaldību vēlēšanu budžeta plānošana, kandidātu sarakstu pieņemšana un kandidātu sarakstu sagatavošanas un iesniegšanas elektroniskās lietojumprogrammas izmantošana.

2016. gadā, turpinoties projektam „Par vēlēšanu tiesību realizēšanu, tai skaitā personām ar invaliditāti”, kura ietvaros Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji klātienē apsekoja ēkas, kurās iekārtoti vēlēšanu iecirkņi, sadarbībā ar pašvaldībām tika veikti grozījumi vēlēšanu iecirkņu sarakstā. Savlaicīga un precīza vēlēšanu iecirkņu saraksta izveide pašvaldību vēlēšanās ir īpaši nozīmīga, jo ir tieši saistīta ar vēlēšanu reģistra un iecirkņu vēlēšanu sarakstu izveidi. *(Plašāku informāciju par šo projektu skat. pārskata sadaļā “2.4. Projekts “Par vēlēšanu tiesību realizēšanu personām ar invaliditāti””, 11.lpp.)*

Tāpat 2016. gadā tika uzsākts darbs pie vēlēšanu informēšanas par 2017. gada pašvaldību vēlēšanu kārtību un nosacījumiem. Tika izstrādāts vēlēšanu sagatavošanas un norises kalendārais plāns, sagatavota infografika “Pašvaldību vēlēšanas 2017”, izveidota sadaļa “Pašvaldību vēlēšanas 2017” Centrālās vēlēšanu komisijas mājaslapā www.cvk.lv, sagatavota informācija presei un sociālajiem tīkliem par pašvaldību vēlēšanu aktualitātēm. Sadarbībā ar uzņēmumu “Intea” tika izstrādāts tiešsaistes mācību kursa vēlēšanu komisiju locekļiem un novērotājiem “Pašvaldību vēlēšanu kārtība” scenārijs, bet, sadarbojoties ar tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centru “SKDS”, – īstenota vēlēšanu socioloģiskā aptauja. *(Vairāk par aptaujas mērķiem un rezultātiem skat. pārskata sadaļā “5.2. Pasākumi sabiedrības viedokļa izzināšanai”, 37.lpp.)*

2.2. Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas

Atbilstoši Satversmei ne mazāk kā vienai desmitajai daļai vēlētāju ir tiesības iesniegt Valsts prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likumprojektu, kuru prezidents pēc tam nodod izskatīšanai Saeimai, vai arī ierosināt tautas nobalsošanu par Saeimas atsaukšanu. Izmantot šīs tiesības vēlētāji var 12 mēnešu laikā no dienas, kad Centrālā vēlēšanu komisija iniciatīvu reģistrējusi.

Kārtību, kādā vēlētāji var īstenot šīs tiesības, nosaka likums “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”. 2015. gada 1. janvārī stājās spēkā 2012. gada

8. novembrī Saeimā pieņemtie grozījumi šajā likumā, ar kuriem tika mainīta parakstu vākšanas kārtība.

Ja iepriekš parakstu vākšana notika divās kārtās – sākotnēji iniciatīvas grupai 12 mēnešu laikā bija jāsavāc 10 000 notariāli apliecinātu parakstu (pārejas periodā, 2013. un 2014. gadā – 30 000), un pēc tam 30 dienas (pārejas periodā – 21 dienu) pašvaldību noteiktajās parakstu vākšanas vietās un ārvalstīs bija jānotiek parakstu vākšanas otrajai kārtai, tad kopš 2015. gada 1. janvāra parakstu vākšana notiek vienā kārtā.

Spēkā esošie parakstu vākšanas nosacījumi paredz, ka 12 mēnešu laikā parakstīties par iniciatīvas ierosināšanu vēlētāji var pie zvērinātiem notāriem, dzīvesvietas deklarēšanas vietās pašvaldībās, bāriņtiesās, kuras veic notariālas darbības, novados pie pagastu vai pilsētu pārvalžu vadītājiem un internetā – vienotajā valsts un pašvaldības portālā Latvija.lv vai citā tiešsaistes sistēmā, kuru iniciatīvas grupa izvēlas šim nolūkam, ja tiek nodrošināta parakstītāja identifikācija un fizisko personas datu aizsardzība.

Maksa par paraksta apliecināšanu jāsedz vēlētājam vai iniciatīvas grupai, bet parakstīšanos portālā Latvija.lv nodrošina valsts bez maksas. Kopš 2016. gada 1. marta parakstīties par Centrālajā vēlēšanu komisijā reģistrētajām vēlētāju iniciatīvām portālā Latvija.lv var ne tikai, izmantojot drošu elektronisko parakstu, bet arī internetbanku autentifikāciju.

Par 1/10 vēlētāju parakstu savākšanu un iesniegšanu Centrālajā vēlēšanu komisijā, kā arī iniciatīvas popularizēšanu pilnībā atbild iniciatīvas grupa. Centrālās vēlēšanu komisijas pienākums atbilstoši jaunajai parakstu vākšanas kārtībai ir reģistrēt iniciatīvu vai atteikt iniciatīvas reģistrēšanu, pirms tam izvērtējot, vai iniciatīvas grupa atbilst likumā noteiktajām prasībām, vai iniciatīvas grupas iesniegtais likumprojekts, Satversmes grozījumu projekts ir pilnībā izstrādāts pēc formas un satura, vai tautas nobalsošanas ierosinājums par Saeimas atsaukšanu ir iesniegts, ievērojot Satversmē noteiktos termiņus.

Centrālās vēlēšanu komisijas pienākums ir saskaitīt iesniegtos vēlētāju parakstus, pārbaudot, vai parakstījušās personas ir vēlētāji. Lai izpildītu šo likuma prasību un īsā termiņā nodrošinātu parakstītu pārbaudi, uzskaiti un kontroli, Centrālā vēlēšanu komisija sadarbībā ar uzņēmumu "SOAAR" 2015. gadā izstrādāja vienotu Parakstu vākšanas sistēmu, kura ir pieejama parakstu apliecinātājiem pašvaldībās un kurā tiek reģistrēti un uzkrāti parakstu apliecinājumi. Vienlaikus sistēma ļauj sagatavot un izdrukāt vēlētājiem izsniedzamo parakstu apliecinājumu veidlapas, jo atbilstoši likumam paraksti ir vācami uz Centrālās vēlēšanu komisijas apstiprināta parauga veidlapas.

2016. gadā noslēdzās parakstu vākšana par divām 2015. gadā reģistrētajām iniciatīvām – biedrības "Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā" iesniegto likumprojektu "Likums par 2012. gada 8. novembra likuma "Grozījums likumā "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu" atcelšanu"" un biedrības "Varu Latvijas tautai" iesniegto Saeimas atsaukšanas ierosinājumu.

Centrālās vēlēšanu komisijas Parakstu vākšanas sistēmā un portālā Latvija.lv uzkrātā statistika par parakstītāju skaitu liecina, ka vēlētāju atbalsts abām iniciatīvām bijis neliels, un tās ir noslēgušās bez rezultāta. Par biedrības "Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā" iesniegto likumprojektu Parakstu vākšanas sistēmā reģistrēti 1494 parakstu apliecinājumi, bet par biedrības "Varu Latvijas tautai" iesniegto Saeimas atsaukšanas ierosinājumu – 514. Jāņem vērā, ka šajā statistikā nav ietverts pie notāriem apliecinātais parakstu skaits, ja tādi bijuši, un šai statistikai ir tikai informatīvs raksturs.

1.tabula

Vēlētāju iniciatīva "Likums par 2012. gada 8. novembra likuma "Grozījumi likumā "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu"" atcelšanu" 17.09.2015. – 18.09.2016. <i>Parakstu apliecinājumu skaits Parakstu vākšanas sistēmā un portālā Latvija.lv</i>				
Bāriņtiesas	Dzīvesvietas deklarēšanas iestādes	Pagasta/pilsētas pārvaldes vadītāji	Portāls Latvija.lv	Kopā
13	146	12	1323	1494

2.tabula

Vēlētāju iniciatīva "Saeimas atsaukšanas ierosināšana" 14.11.2015. – 13.11.2016. <i>Parakstu apliecinājumu skaits Parakstu vākšanas sistēmā un portālā Latvija.lv</i>				
Bāriņtiesas	Dzīvesvietas deklarēšanas iestādes	Pagasta/pilsētas pārvaldes vadītāji	Portāls Latvija.lv	Kopā
2	29	2	481	514

Tomēr abas biedrības nesamierinājās ar parakstu vākšanās iegūto rezultātu un 2016. gadā vēlreiz iesniedza Centrālajā vēlēšanu komisijā identiskas iniciatīvas. Biedrības "Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā" izstrādātais likumprojekts "Likums par 2012. gada 8. novembra likuma "Grozījums likumā "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu" atcelšanu"" Centrālajā vēlēšanu komisijā tika iesniegts 2016. gada 2. augustā, bet biedrības "Varu Latvijas tautai" Saeimas atsaukšanas ierosinājums – 2016. gada 23. novembrī.

Arī šoreiz Centrālā vēlēšanu komisijas šīs iniciatīvas parakstu vākšanai reģistrēja. Savukārt parakstu vākšana par 2012. gada 8. novembra grozījumu tautas nobalsošanas likumā atcelšanu noslēgsies 2017. gada 18. septembrī, bet parakstu vākšana tautas nobalsošanas ierosināšanai par Saeimas atsaukšanu – 2017. gada 6. novembrī.

Citas vēlētāju iniciatīvas 2016. gadā Centrālā vēlēšanu komisijā iesniegtas netika. Ar visām Centrālajā vēlēšanu komisijā iesniegtajām vēlētāju iniciatīvām un parakstu vākšanas nosacījumiem iespējams iepazīties Centrālās vēlēšanu komisijas mājaslapā www.cvk.lv sadaļā „Vēlētāju iniciatīvas”. Šajā sadaļā pieejama arī Centrālās vēlēšanu komisijas apkopotā informācija ar parakstu vākšanas vietām pašvaldībās un pie notāriem, norādes, kā parakstīties elektroniski, un Centrālās vēlēšanu komisijas sagatavotās infografikas.

2.3. Eiropas pilsoņu iniciatīvas

Kopš 2012. gada Latvijas pilsoņiem ir iespēja piedalīties Eiropas Savienības (ES) ietvaros rīkotajās parakstu vākšanās Eiropas pilsoņu iniciatīvu atbalstam. Eiropas pilsoņu iniciatīvas iesniegšanas kārtība ir noteikta Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. februāra regulā (ES) Nr.211/2011 par pilsoņu iniciatīvu un likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”. Savukārt pati Eiropas pilsoņu iniciatīva ir instruments, ar kura palīdzību miljons pilsoņu no vismaz septiņām ES dalībvalstīm var aicināt Eiropas Komisiju ierosināt tiesību aktus par jautājumiem, kuri ir ES kompetencē un par kuriem ES drīkst pieņemt regulējumu. Tie var būt, piemēram, tiesību akti tādās nozarēs kā vide, lauksaimniecība, transports, sabiedrības veselība utt.¹ Papildus nosacījums ir, ka vismaz septiņās ES dalībvalstīs nepieciešams savākt regulā par pilsoņu iniciatīvu noteikto minimālo parakstu skaitu. Minimālais parakstītāju skaits par Eiropas pilsoņu iniciatīvu Latvijā kopš 2014. gada 1. jūlija ir 6000 parakstu.

Organizēt Eiropas pilsoņu iniciatīvu var ES pilsoņi, kuri ir sasnieguši pietiekamu vecumu, lai piedalītos Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Lielākajā daļā dalībvalstu, izņemot Austriju, šis vecums ir, sākot no 18 gadiem. Lai pieteiktu Eiropas pilsoņu iniciatīvu, no vismaz septiņiem ES pilsoņiem, kuri dzīvo septiņās dažādās dalībvalstīs, ir jāizveido pilsoņu komiteja. Organizācijām nav atļauts ierosināt un organizēt pilsoņu iniciatīvas, taču, ja tiek nodrošināta pilnīga caurskatāmība, organizācijas drīkst sekmēt un atbalstīt iniciatīvas.²

Ja paziņojumi par atbalstu kādai no Eiropas pilsoņu iniciatīvām tiek vākti arī Latvijā, pēc parakstu vākšanas beigām tie jāiesniedz Centrālajai vēlēšanu komisijai, kuras kompetencē ietilpst divu mēnešu laikā saskaitīt derīgos atbalsta paziņojumus un konstatēt rezultātu.

2016. gadā parakstu vākšanai tika reģistrētas divas jaunas Eiropas pilsoņu iniciatīvas, kā arī parakstu vākšana turpinājās par sešām 2015. gadā reģistrētajām iniciatīvām. Tomēr piecas no šīm iniciatīvām nebija sekmīgas (trīs iniciatīvas atsauca organizatori, par pārējām divām gada laikā netika savākts nepieciešamais atbalsta paziņojumu skaits). Par vienu iniciatīvu, kuras parakstu vākšanas termiņš noslēdzās 2016. gadā, informācija vēl tiek apkopota.³

Tajā pašā laikā pārbaudei un atbalsta paziņojumu skaita konstatēšanai Latvijas Centrālajā vēlēšanu komisijā 2016. gadā netika iesniegti nevienas reģistrētās Eiropas pilsoņu iniciatīvas atbalsta paziņojumi.

Informācija par aktuālajām Eiropas pilsoņu iniciatīvām pieejama Eiropas Komisijas interneta vietnē “Eiropas pilsoņu iniciatīva” <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome?lg=lv>.

¹ Eiropas Komisijas tīmekļa vietne “Eiropas pilsoņu iniciatīva”, sadaļa “Vai Jūsu ideja var būt pilsoņu iniciatīva”, pieejams: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/competences>

² Eiropas Komisijas tīmekļa vietne “Eiropas pilsoņu iniciatīva”, sadaļa “Sagatavošana un pilsoņu komitejas izveide”, pieejams: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/how-it-works/committee>

³ Eiropas Komisijas tīmekļa vietne “Eiropas pilsoņu iniciatīva”, sadaļa “Aktuālas iniciatīvas”, pieejams: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/open>

2.4. Projekts “Par vēlēšanu tiesību realizēšanu, tai skaitā personām ar invaliditāti”

Lai sekmētu ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām iekļauto mērķi panākt, ka personas ar invaliditāti var pilnībā un vienlīdzīgi izmantot savas politiskās tiesības, tai skaitā arī vēlēšanu tiesības, Centrālā vēlēšanu komisija 2014. gadā uzsāka projektu “Par vēlēšanu tiesību realizēšanu, tai skaitā personām ar invaliditāti”, kas turpinājās arī 2015. un 2016. gadā.

Projekta ietvaros Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji klātienē apsekoja ēkas, kurās izvietoti vēlēšanu iecirkņi, izvērtēja šo ēku un telpu pieejamību vēlētājiem, tai skaitā personām ar invaliditāti, un novērojumus pārrunāja ar domju priekšsēdētājiem un pašvaldību vēlēšanu komisiju amatpersonām.

Apmeklējot vēlēšanu iecirkņus tika vērtēti tādi kritēji, kā (1) iespēja iekļūt vēlēšanu iecirknī personām ar īpašām vajadzībām; (2) iecirkņa atrašanās vieta ēkā, t.sk. telpas izmērs un plānojums; (3) vēlētāju plūsma iecirknī (ieeja un izeja pa vienām durvīm vai atsevišķa izeja); (4) interneta pieejamība vēlēšanu iecirknī; (5) skenēšanas un elektroniskās balsu skaitīšanas izmantošana; (6) pašvaldības prakse nodrošināt vēlētājus ar transportu vēlēšanu dienā; (7) vēlēšanu iecirkņu skaita pamatotība pašvaldībā; (8) pašvaldību vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu darba organizācijas problēmjautājumi.

Projekta ietvaros 2016. gadā tika apsekoti 328 vēlēšanu iecirkņi 45 pašvaldībās, savukārt kopā projekta ietvaros no 2014. līdz 2016. gadam pavisam tika pārbaudīti 952 vēlēšanu iecirkņi 119 Latvijas pašvaldībās.

3.tabula

Projekta “Par vēlēšanu tiesību realizēšanu, tai skaitā personām ar invaliditāti” ietvaros apmeklēto vēlēšanu iecirkņu un pašvaldību skaits		
Gads	Iecirkņi	Pašvaldības
2014.	403	41
2015.	221	33
2016.	328	45
Kopā	952	119

Pētījuma rezultātā tika izveidota Latvijas vēlēšanu iecirkņu datu bāze, precizēts vēlēšanu iecirkņu saraksts, kā arī informācija par to, vai konkrētais vēlēšanu iecirknis pieejams vēlētājiem ar kustību traucējumiem.

Pēc tikšanās ar pašvaldību amatpersonām virknē pašvaldību vēlēšanu iecirkņi tika pārcelti uz citām, renovētām un vēlētājiem ērtāk pieejamām telpām, vai arī tika mainīta iecirkņa atrašanās vieta ēkā, piemēram, balsošanas telpa pārcelta no ēkas augšējā stāva uz pirmo stāvu, vai izgatavotas īpašas uzbrauktuves tajos iecirkņos, kur iekļūšanai iecirknī jāpārvar daži pakāpieni. Ar aktuālo vēlēšanu iecirkņu sarakstu pašvaldībās iespējams iepazīties Centrālās vēlēšanu komisijas interneta vietnē [www.cvk.lv](http://www.cvk.lv/pub/public/29861.html) sadaļā “Vēlēšanu iecirkņi” <http://www.cvk.lv/pub/public/29861.html>.

Centrālās vēlēšanu komisijas apkopotā statistika liecina, ka, kopš 2014. gada vēlētajiem ar kustību traucējumiem pieejamais vēlēšanu iecirkņu skaits pieaudzis par 82 iecirkņiem jeb 9%. Ja 2014. gada sākumā vēlētajiem ar kustību traucējumiem bija pieejami 490 jeb 51% vēlēšanu iecirkņu, tad 2016. gada decembrī kā pieejami vēlētajiem ar kustību traucējumiem bija novērtēti 572 jeb 60% Latvijas vēlēšanu iecirkņu.

4.tabula

Vēlēšanu iecirkņu pieejamība vēlētajiem ar kustību traucējumiem				
Gads	Pieejami		Nav pieejami	
2014.	490	51%	462	49%
2016.	572	60%	380	40%

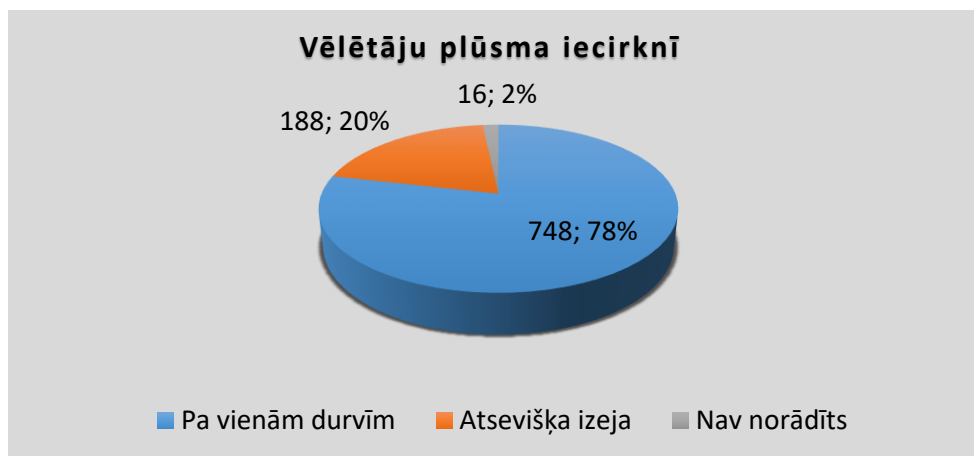
Tāpat šī projekta īstenošanas laikā ir pieaudzis to pašvaldību skaits, kurās visi vēlēšanu iecirkņi ir pieejami vēlētajiem ar kustību traucējumiem. Ja 2014. gadā bija 24 šādas pašvaldības, tad 2017. gada pavasarī – 43 šādas pašvaldības.

Projekta īstenošanas gaitā tika apkopoti arī dati par iecirkņu atrašanās vietu ēkās un secināts, ka nereti tieši iecirkņa atrašanās ēkas augšējos stāvos, ir viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc daļa iecirkņu nav pieejami vēlētajiem ar kustību traucējumiem. Vēlēšanu iecirkņu apsekošanas rezultāti liecināja, ka ēku otrajos stāvos bez lifta bija izvietoti 118 jeb 13% vēlēšanu iecirkņu.

Iecirkņu apsekošanas rezultāti arī liecina, ka lielākā daļa jeb 78% iecirkņu ir izvietoti telpās, kurām ir viena izeja, kas nozīmē, ka vēlēšanu plūsmu tiek organizēta pa vienām un tām pašām durvīm. Savukārt 20% iecirkņu ir iespēja vēlēšanu plūsmu organizēt tā, ka ieeja iecirknī ir pa vienām durvīm, bet izeja pa citām.

No vēlēšanu administrēšanas viedokļa vēlētāju plūsma ērtāk organizējama telpās, kurās ir divas atsevišķas ieejas, kad vēlētāji pa vienām durvīm ieiet iecirknī, bet pa citām iziet. Tomēr prasība izvietot vēlēšanu iecirkņus tikai telpās ar divām izejām būtu nesamērīga, jo lielākajā daļā pašvaldību šādu telpu pašvaldībai vai valstij piederošās ēkās nav. Līdz ar to vēlēšanu komisijām, iekārtojot vēlēšanu iecirkņus, ieteicams vēlētāju plūsmu organizēt, izvietojot atbilstošas norādes, piemēram, izvietot norādes statīvos, plakātu veidā vai kā uzlīmes uz grīdas, lai padarītu orientēšanos iecirknī vēlētājiem ērtāku un saprotamāku.

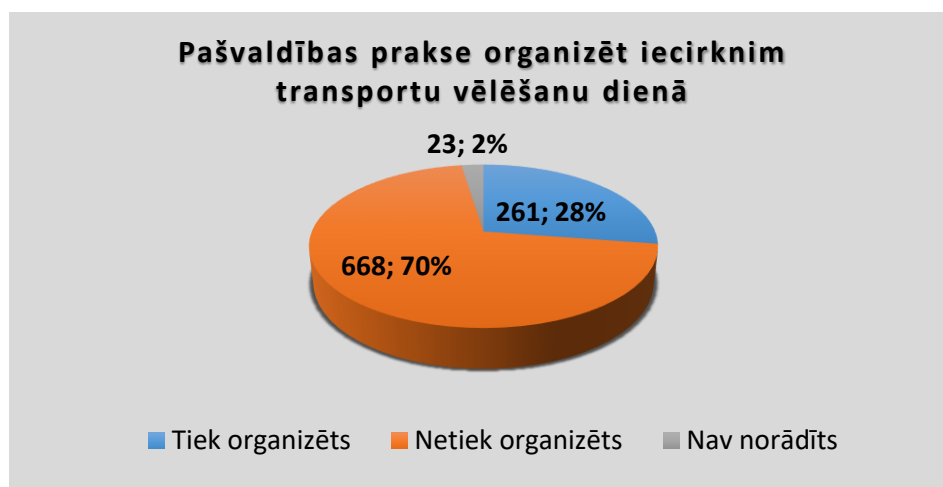

Arī platības ziņā vēlēšanu iecirkņi tiek izvietoti ļoti dažāda izmēra telpās. Projekta ietvaros apkopotā informācija liecina, ka vidēji uz vienu vēlēšanu iecirkni Latvijā ir atvēlēti 111 m², tajā pašā laikā lielākais Latvijas iecirknis ir 1200 m² plašs, bet mazākā iecirkņa izmērs ir tikai 15 m².

Raksturīgi, ka novados vēlēšanu iecirkņi parasti tiek iekārtoti pagastu pārvalžu vai kultūras namu zālēs, kas atrodas ēku otrajos stāvos bez lifta. Otrā biežākā vēlēšanu iecirkņu atrašanās vieta ir skolas un pirmskolas izglītība iestādes. Un, lai gan šajos gadījumos vēlēšanu iecirkņi parasti atrodas ēku pirmajos stāvos, tā kā lielākā daļa skolu ir tipveida projekti, tad lai nokļūtu iecirknī, vēlētājiem tāpat ir jāpārvar no viena līdz trīspadsmit pakāpieniem. Līdz ar to risinājums iecirkņa pieejamības nodrošināšanai šajos gadījumos ir vai nu ēkas renovācija, vai atbilstošu pagaidu uzbrauktuvju izvietošana vēlēšanu laikā.

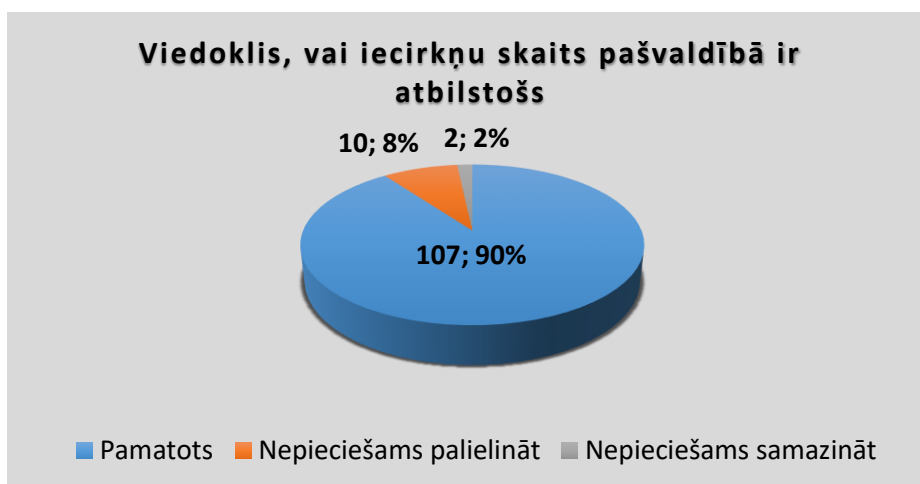
Visos Latvijas vēlēšanu iecirkņos jeb 100% iecirkņu ir pieejams drošs interneta pieslēgums. Tādējādi Latvija ir viena no dažām Eiropas valstīm, kur internets tiek lietots arī vēlēšanu rezultātu apkopošanai un pārraidei balsošanas un balsu skaitīšanas laikā, tādējādi nodrošinot iecirkņa balsu skaitīšanas rezultātu pieejamību sabiedrībai reālā laikā.

Vēl viens būtisks vēlēšanu iecirkņa pieejamības kritērijs ir vēlētāju iespēja vēlēšanu dienā nokļūt līdz vēlēšanu iecirknim. Projekta ietvaros tika noskaidrots, ka vidēji 28% vēlēšanu iecirkņu pašvaldības nodrošina īpašus sabiedriskā transporta reisus vēlēšanu dienā, bet 70% gadījumu šāda iespēja nodrošināta netiek.

Lielākā daļa pašvaldību vadītāju atzīst, ja tādā nepieciešamība rastos, pašvaldība būtu gatava nodrošināt vēletājus ar transportu vēlēšanu dienā. Tomēr atsevišķos gadījumos pašvaldību amatpersonas atzina, ka īpašu transportu vēlēšanu dienā neorganizē, jo vēlas izvairīties no pārmetumiem par administratīvo resursu izmantošanu un iesaistīšanos priekšvēlēšanu aģitācijā. Tomēr Centrālās vēlēšanu komisijas ieskatā sabiedriskā transporta pakalpojuma nodrošināšana vēlēšanu dienā, nebūtu uzskatāma par priekšvēlēšanu aģitāciju atsevišķu pašvaldības deputātu kandidātu interesēs, bet gan par pašvaldības pienākumu nodrošināt vēletāju tiesības piedalīties vēlēšanās.

Projekta ietvaros, apmeklējot iecirkņus, tiekoties ar pašvaldību vadītājiem un vēlēšanu komisiju pārstāvjiem, tika noskaidrots arī, ka aptuveni 90% pašvaldību iecirkņu skaits ir pamatots un atbilst balsstiesīgo vēletāju skaitam un vēletāju dzīvesvietu izvietojumam. 8% pašvaldību būtu nepieciešams iecirkņu skaitu palielināt, bet 2% pašvaldību iecirkņu skaitu ieteicams samazināt.

2.5. Dalība starptautiskās konferencēs, semināros un mācību programmās

Pēc starptautisko iestāžu, organizāciju un sadarbības partneru ielūguma 2016. gadā Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji ir piedalījušies vairākās starptautiskās konferencēs un semināros.

2016. gada 16. un 17. februārī Kahetijā, Gruzijā norisinājās 6. starptautiskā vēlēšanu administratoru konference “Vēlēšanu godīgums”. Latvijas Centrālo vēlēšanu komisiju šajā konferencē pārstāvēja komisijas priekšsēdētājs Arnis Cimdars un komisijas loceklis Pēteris Dzalbe. Konferenci organizēja Gruzijas Centrālā vēlēšanu komisija sadarbībā ar ASV Starptautisko attīstības aģentūru (USAID), Starptautisko vēlēšanu sistēmu fondu (IFES) un Starptautisko parlamentāro studiju centru (ICSP). Konference pulcēja vairāk nekā 100 dalībniekus no 19 valstu vēlēšanu iestādēm, kā arī starptautiskajām organizācijām un uzņēmumiem, kas nodarbojas ar vēlēšanu aprikojumu un elektronisko tehnoloģiju izstrādi. Konferencē tika aplūkoti vairāki būtiski vēlēšanu godīguma nodrošināšanas aspekti – bezpartejiska vēlēšanu novērošana, brīvu mediju loma, vēlēšanu rezultātu publiskošana, caurspīdīga vēlēšanu administrēšana un organizēšana, informatīvo tehnoloģiju izmantošana godīgu vēlēšanu nodrošināšanā.

Plašāka informācija par šo konferenci pieejama Gruzijas Centrālās vēlēšanu komisijas interneta vietnē, kur iespējams iepazīties arī ar konferences dalībnieku referātiem un prezentācijām <http://cesko.ge/eng/static/491/meeqvse-yovelwliuri-shexvedra-2016>.

2016. gada 10. martā Budapeštā, Ungārijā notika kārtējā Eiropas valstu vēlēšanu administratoru asociācijas (ACEEEO) Izpildpadomes sēde. Latvijas Centrālā vēlēšanu komisija ir ACEEEO Izpildpadomes locekle kopš 2000. gadā, un komisiju šajā padomē pārstāv Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars.

Sēdes pirmajā daļā Asociācijas ģenerālsekretārs Žolts Solnoki ziņoja par Asociācijas darbību 2015. gadā un Stratēģiskā plāna 2014.–2018. gadam izpildi, kā arī sniedza finanšu atskaiti par 2015. gadu. Atbilstoši šim ziņojumam par nozīmīgākajiem 2015. gadā īstenotajiem pasākumiem uzskatāmi – Asociācijas mājaslapas izveide, vēlēšanu ekspertu datu bāzes izveide, finansējuma piesaistīšana Asociācijas projektu īstenošanai, sadarbība ar augstākās izglītības iestādēm Eiropā, piedāvājot stipendijas un prakses vietas ACEEEO Sekretariātā un dalībvalstīs, Asociācijas informatīvā biļetena sagatavošana un publicēšana reizi divos mēnešos, regulāra informācijas publicēšanas par Asociācijas aktivitātēm sociālajās vietnēs *Facebook* un *Twitter*, Asociācijas pārstāvju dalība starptautiskās konferencēs un semināros, kā arī divpusejo attiecību dibināšana un uzturēšana ar starptautiskajām un reģionālajām vēlēšanu organizācijām, universitātēm un izpētes centriem, vēlēšanu administrēšanas iestādēm un nevalstiskajām organizācijām.

Tāpat Izpildpadomes sēdē tika apspriests arī 2016. gada vēlēšanu kalendārs un pasākumu plāns ACEEEO 25. gadadienas atzīmēšanai. Tas paredzēja vairāku programmu un projektu īstenošanu, starp kuriem bija Starptautiskās vēlēšanu dienas atzīmēšana, konkurss “Mans labākais ACEEEO foto”, kampaņa “Mani apsveikumi ACEEEO”, ikgadējā starptautiskā konference un rokasgrāmatas publicēšana par vēlēšanu sistēmu un procesu attīstību ACEEEO dalībvalstīs 25 gadu laikā.

2016. gada 10. martā Budapeštā, Ungārijā notika arī ACEEEO organizētā Apaļā galda diskusija par Eiropas sadarbību 25 gadu garumā, sekmējot brīvas un godīgas vēlēšanas, kurā piedalījās arī Latvijas CVK priekšsēdētājs A. Cimdars. Apaļais galds bija atvērts Ungārijas apmeklētājiem un notika angļu un ungāru valodā. Tajā ar priekšlasījumiem uzstājās bijušais IFES prezidents, ACEEEO goda loceklis Ričards Sudriets, ACEEEO dibinātājs un Ģenerālsekretārs no 1991.–2011. gadam Zoltans Tots, ACEEEO vēlēšanu eksperte, profesore Marta Dežo, bijušais Ungārijas Nacionālās vēlēšanu komisijas loceklis, asociētais profesors, Zoltans Požars-Sentmikloši un ACEEEO prezidente, Albānijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja Leterije Luzi.

2016. gada 14. un 15. aprīlī Bukarestē, Rumānijā norisinājās 13. Eiropas vēlēšanu administratoru konference “Jaunās tehnoloģijas vēlēšanās - sabiedrības uzticēšanās un izaicinājumi vēlēšanu organizatoriem”. Konferenci sadarbībā ar Venēcijas komisiju organizēja Rumānijas Pastāvīgā vēlēšanu pārvalde, konferencē piedalījās vairāk nekā 130 pārstāvji no 32 valstu vēlēšanu komisijām, 12 starptautiskajām organizācijām, vairākām nevalstiskajām organizācijām, universitātēm un vēstniecībām. Latvijas Centrālo vēlēšanu komisiju konferencē pārstāvēja komisijas priekšsēdētājs A.Cimdars un komisijas priekšsēdētāja vietnieks Kārlis Kamradzis.

Konferences galvenie temati bija: jauno tehnoloģiju izmantošanas vēlēšanu procesā tiesiskie aspekti, jauno tehnoloģiju izmantošana pirmsvēlēšanu periodā, jauno tehnoloģiju izmantošana vēlēšanu dienā un balsu skaitīšanā. Viena no nozīmīgākajām konferences atziņām, - izmantojot jaunās tehnoloģijas vēlēšanās, ir jāpanāk, ka tehnoloģiju izmantošana palielina vēlēšanu rezultātu ticamību un vēlēšanu procesa caurspīdīgumu. Lai to nodrošinātu, svarīgi ir laikus veikt tehnisko procesu testēšanu. Tāpat jaunu tehnoloģiju pielietojumam jābūt saprotamam sabiedrībai un, īpaši, – neatkarīgajiem vēlēšanu novērotājiem.

Papildus konferences ietvaros bija iespēja iepazīties ar vairāku valstu pieredzi vēlēšanu rīkošanā. Piemēram, par savu pieredzi, ieviešot biometrisku vēlēšanu reģistrāciju un jaunajiem izaicinājumiem vēlēšanu uzticamībai, attīstoties tehnoloģijām, konferencē pastāstīja Kirgizstānas pārstāvji. Spānijas delegāte iepazīstināja ar savas valsts vēlēšanu organizēšanas īpatnībām, Brazīlijas pārstāvis dalījās 20 gadu pieredzē vēlēšanu rīkošanā, izmantojot balsošanas mašīnas. Savukārt Meksikas vēlēšanu komisijas pārstāvis stāstīja par dažādo pieeju vēlēšanu organizēšanā Latīņamerikas valstīs.

Plašāka informācija par šo konferenci pieejama <http://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/-/13th-european-conference-of-electoral-management-bodies?desktop=true>.

2016. gada 26. maijā Briselē, Beļģijā notika Eiropas Komisijas vēlēšanu ekspertu darba grupas sēde, kurā piedalījās ES dalībvalstu par vēlēšanu rīkošanu atbildīgo iestāžu, pastāvīgo pārstāvniecību un ES iestāžu pārstāvji. Latvijas Centrālo vēlēšanu komisiju šajā sēdē pārstāvēja Centrālās vēlēšanu komisijas sekretārs Ritvars Eglājs.

Sēdē tika pārrunāti vairāki jautājumi, t.sk.:

1. 2015. gada ES valstu pilsoņu aptaujas iznākumi par Eiropas Parlamenta vēlēšanām un sabiedrības dalību ES politikas procesā;
2. Informācijas tehnoloģiju izmantošana datu apmaiņā starp dalībvalstīm, gatavojoties Eiropas Parlamenta vēlēšanām;

3. Iespējamie uzlabojumi Eiropas Parlamenta vēlēšanu sarīkošanā, ņemot vērā dalībvalstu labo praksi.

Eiropas Komisijas Tieslietu ģenerāldirektorāta pārstāvis Tibors Vasi informēja, ka 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās iecerēts izmantot XML shēmu ne tikai vēlētajū, bet arī kandidātu datu apmaiņā, un Vācijai un Francijai ir ierosinājumi, kā uzlabot XML datu apmaiņu. Pēc Zviedrijas priekšlikuma, tika nolemts ierosinājums izsūtīt rakstveidā dalībvalstīm, lai tās varētu iesniegt savus viedokļus.

Par labas prakses piemēriem Eiropas Parlamenta vēlēšanās tika nosaukta ES politiskās piederības norādīšana dalībvalstu kandidātu sarakstu vēlēšanu zīmēs, patstāvīga pilsoņu pieteikšanās vēlētajū sarakstos, izmantojot internetu, elektroniska balsošana, ielūgumu sūtīšana dalībai Eiropas Parlamenta vēlēšanās citu dalībvalstu pilsoņiem, kuri dzīvo mītnes zemē.

No 2016. gada 13. līdz 15. jūnijam Biškekā, Kirgizstānā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars kā vēlēšanu eksperts piedalījās Eiropas Savienības finansētā un Eiropas Padomes Venēcijas komisijas īstenotā projekta “Atbalsts demokrātijas stiprināšanai Kirgizstānā caur vēlēšanu reformām” izpētes grupā.

Projekta mērķis ir sniegt atbalstu Kirgizstānas Republikas amatpersonām vēlēšanu sistēmas pilnveidošanā, palīdzot īstenot vēlēšanu reformas atbilstoši Eiropas un starptautiskajiem standartiem, tādējādi veicinot vēlēšanu procesa caurspīdīgumu un stiprinot sabiedrības uzticību vēlēšanām. Projekta ietvaros ir paredzēts pilnveidot Kirgizstānas iedzīvotāju reģistru un vēlētajū sarakstu administrēšanas sistēmu, uzlabot sūdzību iesniegšanas un izskatīšanas kārtību, sekmēt vietējo vēlēšanu novērotāju iesaisti, dažādot vēlētajū informēšanas kampaņas, izveidot Publisku vēlēšanu uzraudzības padomi, izstrādāt un apstiprināt Demokrātijas un vēlēšanu reformu stratēģiju.

Projekta izpētes grupā bez Latvijas pārstāvja bija vēl trīs eksperti – Pīters Vardls (*Peter Wardle*), eksperts vēlēšanu likumdošanas jautājumos un bijušais Lielbritānijas vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja vietnieks, Vladimirs Grosu (*Vladimir Grosu*), Venēcijas komisijas pārstāvis un bijušais Moldovas tieslietu ministrs, kā arī Venēcijas komisijas projektu vadītāja Svetlana Anisimova (*Svetlana Anisimova*).

Projekta ietvaros izpētes grupai notika tikšanās ar Kirgizstānas Centrālās vēlēšanu un referendumu komisijas locekļiem, Kirgizstānas parlamenta deputātiem, Konstitucionālās tiesas, EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja, ASV Starptautiskās attīstības aģentūras (USAID) un Starptautiskā vēlēšanu sistēmu fonda (IFES) pārstāvjiem.

Pēc atgriešanās no Kirgizstānas izpētes grupa Venēcijas Komisijai sagatavoja un iesniedza ieteikumus par vēlamajām izmaiņām vēlētajū sarakstu izveidē un aktualizēšanā, sūdzību izskatīšanas kārtībā, balsošanas kārtību ārzemēs, minoritāšu līdzdalību vēlēšanās u.c.

No 2016. gada 21. līdz 23. septembrim Tirānā, Albānijā norisinājās Eiropas valstu vēlēšanu administratoru asociācijas (ACEEEO) Ģenerālā asamblejā un 25. jubilejas konference, kurā Latvijas Centrālo vēlēšanu komisiju pārstāvēja komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars un priekšsēdētāja vietnieks K. Kamradzis.

2016. gada konferences tēma bija "Vēlēšanu sistēmu un norises attīstība pēdējos 25 gados", un konferencē bija iespēja gūt ieskatu, kā 25 gadu laikā attīstījušās vēlēšanu sistēmas un vēlēšanu kārtība ACEEEO dalībvalstīs, kādas ir galvenās vēlēšanu attīstības tendences, problēmjautājumi un labās prakses piemēri Eiropas un pasaules valstīs.

Konferencē kopumā piedalījās 140 vēlēšanu profesionāļi no 40 valstīm, pārstāvēt dažādas ar vēlēšanām saistītas institūcijas, vēlēšanu tehnoloģiju uzņēmumus un starptautiskas organizācijas. Līdz ar to konference bija arī platforma divpusēju attiecību veidošanai dalībvalstu nacionālo vēlēšanu iestāžu starpā, vienojoties par turpmākām sadarbības iespējām. Konferences ietvaros tika prezentētas arī jaunākās vēlēšanu tehnoloģijas un notika diskusijas par šo tehnoloģiju izmantošanas iespējām.

Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A.Cimdars konferencē vadīja pirmo darba sesiju "Vēlēšanu sistēmas" un uzstājās ar referātu "Neatkarīgs un decentralizēts vēlēšanu komisiju modelis: sadarbība un komunikācija starp Centrālo vēlēšanu komisiju un vietējām vēlēšanu komisijām Latvijā". Konferences darba kārtība, darba sesiju kopsavilkumi un dalībnieku prezentācijas pieejamas ACEEEO mājaslapā: <http://aceeeo.org/en/events/25th-annual-conference-and-general-assembly-meeting-tirana-albania>.

Gatavojoties 25. ACEEEO jubilejas konferencei, ACEEEO Sekretariāts sagatavoja izdevumu "Development of Electoral Systems in Central and Eastern Europe since 1991" ("*Vēlēšanu sistēmu attīstība Centrāleiropā un Austrumeiropā kopš 1991. gada*"), kurā iekļauts arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja A.Cimdara raksts par vēlēšanu sistēmas attīstību Latvijā. Izdevuma elektroniskā versija pieejama ACEEEO mājaslapā: <http://aceeeo.org/en/projects/aceeeo-25-development-electoral-systems-central-and-eastern-europe-1991>.

Savukārt viens no galvenajiem ACEEEO Ģenerālās asamblejas darba kārtības jautājumiem 2016. gadā bija Asociācijas Izpildpadomes vēlēšanas. Balsojuma rezultātā Izpildpadomē atkārtoti tika apstiprināti pārstāvji no Latvijas, Lietuvas, Moldovas un Polijas nacionālajām vēlēšanu iestādēm, bet pirmo reizi Izpildpadomē tika ievēlēti pārstāvji no Albānijas, Bulgārijas un Horvātijas nacionālajām vēlēšanu iestādēm. Latvijas Centrālo vēlēšanu komisiju ACEEEO Izpildpadomē nākamajos trīs gadus turpinās pārstāvēt priekšsēdētājs A. Cimdars. Ar ACEEEO Izpildpadomes jauno sastāvu iespējams iepazīties ACEEEO mājaslapā: <http://aceeeo.org/en/about-us/organization>.

2.6. Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji – starptautiskie vēlēšanu novērotāji

2016. gadā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji tika uzaicināti piedalīties Amerikas Savienotajās Valstīs, Baltkrievijā, Bulgārijā, Gruzijā, Kazahstānā, Kirgizstānā, Lielbritānijā, Lietuvā, Moldovā un Uzbekistānā notiekošo vēlēšanu novērošanā. Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvju dalība vēlēšanu novērošanā galvenokārt bija saistīta ar pieredzes apmaiņu un attīstības palīdzības sniegšanu citu valstu nacionālajām vēlēšanu institūcijām. Novērojot vēlēšanas citās valstīs, Centrālā vēlēšanu komisija nav pilnvarota un atturas sniegt atzinumus par vēlēšanu atbilstību demokrātiskajiem un starptautiskajiem

standartiem, jo parasti sadarbojas ar ārvalstu nacionālajām vēlēšanu institūcijām un novēro konkrētu vēlēšanu jomu – vēlēšanu administrēšanu.

2016. gada 20. martā Kazahstānā notika pirmstermiņa parlamenta apakšpalātas un pašvaldību vēlēšanas, kurās, atsaucoties Kazahstānas Centrālās vēlēšanu komisijas (CVK) priekšsēdētāja Kuandika Turgankulova ielūgumam, kā novērotāji piedalījās Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A.Cimdars un komisijas locekle Sniedze Sprōge. Uzturoties vizītē Kazahstānā, Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji tikās ar Kazahstānas Centrālās vēlēšanu komisijas locekļiem un darbiniekiem, Latvijas ārkārtējo un pilnvaroto vēstnieku Kazahstānā Juriju Pogrebņaku, kā arī novēroja balsošanas norisi un balsu skaitīšanu Astanas vēlēšanu iecirkņos.

Kazahstānā ir divpalātu parlaments. Parlamenta augšpalātā jeb senātā ir 47 deputāti, bet apakšpalātā (*Majilis*) – 107 deputāti, no kuriem 98 deputātus ievēlē no partiju sarakstiem, izmantojot proporcionālo vēlēšanu sistēmu, bet 9 deputātus – no Tautību Asamblejas, kas ir prezidenta izveidota konsultatīvā padome.

Tiesības piedalīties vēlēšanās Kazahstānā ir balsstiesīgajiem Kazahstānas pilsoņiem, sākot no 18 gadu vecuma. Balsstiesību nav personām, kuras ar tiesas spriedumu atzītas par rīcības nespējīgām vai izcieš sodu brīvības atņemšanas vietās. Pavisam vēlēšanu sarakstos bija iekļauti 9 810 852 vēlētaji, no tiem 14 013 ārvalstīs.

2016. gada pirmstermiņa parlamenta apakšpalātas vēlēšanās piedalījās sešas partijas, partiju sarakstos bija iekļauti 234 deputātu kandidāti, tai skaitā 47 jeb 20% deputātu kandidātu bija sievietes. Savukārt vietējo pašvaldību (*maslihati*) vēlēšanās uz 3335 deputātu vietām kandidēja ap 10 000 kandidātu.

Vēlēšanu sarīkošanā bija iesaistītas vairāku līmeņu vēlēšanu komisijas – Kazahstānas Centrālā vēlēšanu komisija, 16 reģionu vēlēšanu komisijas, 208 pašvaldību vēlēšanu komisijas un 9840 vēlēšanu iecirkņu komisijas. Visu līmeņu vēlēšanu komisijās ir septiņi locekļi, kas tiek ievēlēti uz piecu gadu termiņu.

Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas apmeklētajos iecirkņos vēlēšanu kārtības pārkāpumi netika novēroti, tomēr atbilstoši EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja novērošanas misijas ziņojumā iekļautajai informācijai vidēji 10% iecirkņu tika novēroti nopietni balsošanas un balsu skaitīšanas procedūras pārkāpumi, un ir vairākas jomas, kas Kazahstānas vēlēšanu sistēmā nākotnē būtu pilnveidojamas.⁴

2016. gada 23. jūnijā Lielbritānijā notika tautas nobalsošana par valsts dalību Eiropas Savienībā jeb tā sauktais “izstāšanās referendums”. Pēc Lielbritānijas Vēlēšanu komisijas ielūguma, tautas nobalsošanu novēroja arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvis – komisijas sekretārs Ritvars Eglājs.

Tiesības piedalīties tautas nobalsošanā bija 46,5 miljoniem vēlētajiem, un tās sarīkošanā bija iesaistītas četru līmeņu vēlēšanu komisijas: (1) Lielbritānijas Vēlēšanu komisija, (2) 12 reģionu vēlēšanu komisijas, (3) 382 pašvaldību vēlēšanu komisijas, (4) vēlēšanu iecirkņu komisijas.

⁴ Republic of Kazakhstan. Early Parliamentary Elections, 20 March 2016. OSCE/ODIHR Election Observation Mission. Final Report, 20.lpp., pieejams: <http://www.osce.org/odihr/elections/kazakhstan/248781?download=true>

Lai iepazīstinātu ar Lielbritānijas vēlēšanu sistēmu un tautas nobalsošanas norisi, Lielbritānijas Vēlēšanu komisija bija sagatavojusi plašu novērošanas programmu, kurā piedalījās ap 60 novērotāju – ārvalstu vēlēšanu komisiju, vēstniecību, dažādu starptautisku iestāžu un augstskolu pārstāvji.

Par nobalsošanas štābu bija izraudzīta Mančestra, un novērošanas programma ietvēra dalībnieku iepazīstināšanu ar tautas nobalsošanas priekšvēsturi, kampaņām par izstāšanos un par palikšanu ES un tautas nobalsošanas organizāciju. Novērošanas programmas ietvaros tika apmeklētas vairākas pašvaldības, novērota pa pastu saņemto balsojumu atvēršana, iecirkņa atvēršana tautas nobalsošanas dienā, balsošanas norise un kārtība vēlēšanu iecirkņos, iecirkņa slēgšana, balsu skaitīšana un Mančestras nobalsošanas iznākumu paziņošana.

Balsošanas kārtība Lielbritānijā paredz, ka papildus balsošanai iecirknī vēlētāji var balsot arī pa pastu (gan iekšzemē, gan ārzemēs) vai ar uzticības personas starpniecību, pilnvarojot citu vēlētāju nobalsot savā vārdā. Iepriekšējas balsošanas nav. Iesūtītās pasta balsis katru dienu, sākot no 4. jūnija, atvērta un, neapskatoties to saturu, ievietoja aizzīmogatās urnās skaitīšanai nobalsošanas vakarā.

Balsošana Lielbritānijā lielā mērā balstās uzticībā:

- vēlētājam nav jāuzrāda personas dokuments ar foto, bet pietiek nosaukt iecirkņa darbiniekam savu vārdu un adresi;
- vēlētājam nav nekur jāparakstās par balsošanu;
- iecirkņa vēlēšanu komisija raksta ar zīmuli, ne pildspalvu. Arī balsošanas kabīnē ielikts zīmulis, ne pildspalva, taču vēlētājs drīkst balsot arī ar līdzīgu paņemtu pildspalvu vai flomāsteru.

Atšķirīga ir arī izpratne par balsošanas aizklātumu, jo katrai vēlēšanu zīmei Lielbritānijā ir unikāls numurs, un vēlēšanu iecirkņa komisija šo numuru atzīmē vēlētāju sarakstā pie tā vēlētāja vārda, kuram attiecīgā balsošanas zīme izsniegta. Tādējādi teorētiski ir iespējams konstatēt, kā kurš vēlētājs balsojis, taču šo informāciju atļauts atklāt tikai, pildot tiesas spriedumu, taču iecirkņu darbinieki neatcerējās, kad pēdējo reizi šī iespēja būtu izmantota. Vēlēšanu komisiju pārstāvji atzina, ka pasta balsošanu un citus uzticībā balstītus elementus mēdz ļaunprātīgi izmantot imigrantu kopienu līderi, tāpēc šajos rajonos godīgas balsošanas nodrošināšanai reizēm spiesti izmantot īpašas drošības procedūras.

Slēgtu kabīņu iecirkņos nav, balsošanai izmanto krustveida stāvgaldiņus ar sienām. Iecirknī aizliegts fotografēt un filmēt. Vēlētājus apkalpo trīs līdz četri cilvēki. Nevienā iecirknī uzturēšanās brīdī vēlēšanu kārtības pārkāpumi nebija, redzētais radija brīvu un godīgu vēlēšanu iespaidu.

Vēlēšanu iecirkņi bija atvērti no pulksten 7 rītā līdz 10 vakarā. Vēlētāju aktivitāte bija 72%. Pēc iecirkņu slēgšanas iecirkņa komisija vēlēšanu materiālus nogādā pašvaldības balsu skaitīšanas centrā. Mančestrā, kur ir 338 tūkstoši balsstiesīgo, balsis skaitīja konferenču hallē, kas ierīkota bijušajā centrālā dzelzceļa stacijā. Skaitīšanas galdi bija salikti līkloču zāles malās, vienā pusē tiem sēdēja skaitītāji, otrā pusē varēja stāvēt novērotāji. Zāles vidū bija vairāki televizori, kur varēja vērot ziņas. Vienā zāles galā pieveda vēlēšanu materiālus, otrā bija skatuve pašvaldības nobalsošanas iznākuma paziņošanai, kas notika ap četriem rītā.

Arī kopumā nobalsošanas iznākumi tika paziņoti operatīvi, kaut rezultāts bija diezgan tuvs un nepatīkams politiskajai elitei: 51,9% par izstāšanos, 48,1% par palikšanu ES. Nobalsošanas iznākumi pieejami Lielbritānijas Vēlēšanu komisijas interneta vietnē: <https://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/electorate-and-count-information>.

2016. gada 11. septembrī Baltkrievijā norisinājās Nacionālās sapulces Pārstāvju palātas vēlēšanas, kuras novērot bija uzaicināti arī 11 ārvalstu vēlēšanu iestāžu pārstāvji. Atsaucoties Baltkrievijas Centrālās vēlēšanu komisijas uzaicinājumam, parlamenta vēlēšanas Baltkrievijā novēroja arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvis – priekšsēdētājs A. Cimdars.

Vizītes ietvaros starptautiskie novērotāji tikās ar Baltkrievijas Centrālās vēlēšanu komisijas locekļiem, kuri iepazīstināja ar vēlēšanu un tautas nobalsošanas kārtību Baltkrievijā, vēlētāju sarakstu sagatavošanu, vēlēšanu komisiju locekļu apmācību un balsu skaitīšanas nosacījumiem. Ārvalstu novērotājiem bija iespēja tikt ar Minskas reģiona vēlēšanu komisiju, apmeklēt vairākus Minskas vēlēšanu iecirkņus, iepazīties ar iecirkņu iekārtojumu un informatīvajiem materiāliem.

Vēlēšanu dienā balsošanas norise tika novērota Nesvižas vēlēšanu iecirkņos, bet balsu skaitīšana – vienā no Minskas vēlēšanu iecirkņiem. Ārvalstu novērotāji piedalījās arī preses konferencē, kurā Baltkrievijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji sniedza pārskatu par vēlēšanu norisi un rezultātiem. Vizītes ietvaros Minskā notika arī A.Cimdara tikšanās ar Baltkrievijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāju Lidiju Jermošinu, kuras laikā tika pārrunāti Latvijas Centrālo vēlēšanu komisiju interesējošie vēlēšanu organizācijas jautājumi, piemēram, deputātu kandidātu izvirzīšanai savākto atbalsta parakstu verifikācija un vēlēšanu rezultātu apkopošanas sistēma.

Baltkrievijas Nacionālās sapulces Pārstāvju palātā ir 110 deputāti, kas tiek ievēlēti uz četriem gadiem atbilstoši mažoritārajai vēlēšanu sistēmai 110 vienmandātu apgabalos. Katrā vēlēšanu apgabalā ievēlēts ir tas kandidāts, kurš saņem visvairāk balsu, taču tikai tajā gadījumā, ja vēlēšanās ir piedalījušies vismaz 50% attiecīgā vēlēšanu apgabala vēlētāju. Vēlēšanu apgabalos, kur vēlētāju aktivitātes sliekšnis zemāks, trīs mēnešu laikā tiek rīkotas atkārtotas vēlēšanas.

Balsstiesības ir vēlētājiem no 18 gadu vecuma, balsošanai vēlētāji tiek reģistrēti vēlēšanu iecirknī atbilstoši dzīvesvietai. Balsstiesību nav vēlētājiem, kuriem ar tiesas lēmumu atņemta rīcībspēja, un vēlētājiem ieslodzījuma vietās. Kandidēt parlamenta vēlēšanās drīkst vēlētāji no 21 gada vecuma, kuriem ir pastāvīgā dzīvesvieta Baltkrievijā. Kandidātus drīkst izvirzīt politiskās partijas, arodbiedrības un ne mazāk kā 10 vēlētāju iniciatīvas grupas, kandidāta atbalstam savācot vismaz 1000 vēlētāju parakstu.

Balsstiesības 2016. gada parlamenta vēlēšanās bija nedaudz vairāk nekā 6 miljoniem 990 tūkstošiem vēlētāju. Vēlēšanām tika reģistrēti 525 deputātu kandidāti, no tiem 308 bija politisko partiju kandidāti, 31 kandidātu bija izvirzījušas arodbiedrības, bet 80 kandidātus – iniciatīvas grupas. Pārējie bija iniciatīvas grupu un arodbiedrību, iniciatīvas grupu un partiju vai partiju, arodbiedrību un iniciatīvas grupu kopīgie kandidāti.

Vēlēšanas nodrošināja četru līmeņu vēlēšanu komisijas – Centrālā vēlēšanu komisija, 6 rajonu un Minskas pilsētas vēlēšanu komisijas, 110 vēlēšanu apgabalu komisijas un 5971 vēlēšanu iecirkņa komisija, tai skaitā 47 vēlēšanu iecirkņu komisijas ārvalstīs – Baltkrievijas diplomātiskajās pārstāvniecībās. Vēlētājiem bija iespēja balsot vēlēšanu dienā vēlēšanu iecirkņos vai piedalīties iepriekšējā balsošanā, kas notika piecas dienas pirms vēlēšanu dienas. Atbilstoši Baltkrievijas Centrālās vēlēšanu komisijas sniegtajai informācijai vēlētāju līdzdalība šajās vēlēšanās bija 74,7%.

2016. gada parlamenta vēlēšanas Baltkrievijā novēroja arī EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja novērotāji, ar kuru sniegto atzinumu iespējams iepazīties interneta vietnē: <http://www.osce.org/odihr/elections/287486?download=true>.

2016. gada 8. oktobrī Gruzijā notika parlamenta vēlēšanas, kurās pēc Gruzijas Centrālās vēlēšanu komisijas uzaicinājuma kā novērotāji piedalījās arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji – priekšsēdētājs A. Cimdars un komisijas loceklis Valdis Verners. Pavisam Gruzijas parlamenta vēlēšanu novērošanā piedalījās 18 valstu nacionālo vēlēšanu iestāžu pārstāvji, tai skaitā, arī vēlēšanu administratori no tādām valstīm kā Igaunija, Jordānija, Kazahstāna, Meksika, Pakistāna, Rumānija u.c.

Vizītes ietvaros notika novērotāju tikšanās ar Gruzijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāju Tamāru Zvaniju (*Tamar Zhvania*), kura iepazīstināja ar Gruzijas vēlēšanu sistēmu, balsošanas nosacījumiem, vēšanu komisiju veidošanas principiem un īstenotajiem pasākumiem, nodrošinot balsošanas iespējas vēlētājiem ar redzes traucējumiem. Gatavojoties vēlēšanu novērošanai, Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji apmeklēja arī Latvijas Republikas vēstniecību Gruzijā, kur tikās ar vēstnieku J. Zlametu un pārstāvniecības vadītāju J. Sili, kuri iepazīstināja ar politisko situāciju Gruzijā.

Gruzijas parlamentā ir 150 deputāti, kurus ievēl uz četru gadu termiņu. Gruzijā izmanto jaukto vēlēšanu sistēmu, kas nozīmē, ka daļa parlamenta deputātu (77) tiek ievēlēti no partiju sarakstiem pēc proporcionalitātes principa un daļa deputātu (73) – vienmandātu vēlēšanu apgabalos pēc mažoritārās vēlēšanu sistēmas principiem. Kandidējot no partiju saraksta, lai pretendētu uz vietām parlamentā, sarakstam jāpārvar 5% barjera, savukārt lai uzvarētu vienmandātu apgabalā, kandidātam jāiegūst vismaz 50% no derīgo balsu kopskaita. Ja nepieciešamais balsu skaits vienmandātu vēlēšanu apgabalā netiek iegūts, ne vēlāk kā pēc 25 dienām jānotiek otrajai vēlēšanu kārtai, kurā piedalās divi visvairāk balsu saņēmušie kandidāti.

Vēlēšanu nodrošināšanā bija iesaistītas trīs līmeņu vēlēšanu komisijas – Centrālā vēlēšanu komisija, 73 apgabalu vēlēšanu komisijas un 3634 vēlēšanu iecirkņu komisijas. 11 vēlēšanu komisijas tika izveidotas, lai nodrošinātu balsošanu ieslodzījuma vietās un slimnīcās, bet 57 vēlēšanu iecirkņi tika izvietoti 41 ārvalstī.

Visās vēlēšanu komisijās Gruzijā ir 13 locekļi, no kuriem septiņi pārstāv politiskās partijas, kas iepriekšējās vēlēšanās ieguvušas vismaz 3% balsu. Pārējos sešus komisijas locekļus iecirkņu līmenī nominē apgabalu vēlēšanu komisijas, bet apgabalu vēlēšanu komisijās izraugās konkursa kārtībā. Centrālās vēlēšanu komisijas sešus locekļus, tai skaitā, priekšsēdētāju ievēl parlaments, no kandidātiem, kurus izvirza valsts prezidents.

2016. gada parlamenta vēlēšanām Gruzijā tika reģistrētas 25 partijas un partiju apvienības. Partiju sarakstos bija ietverti vairāk nekā 3500 kandidātu, vienmandātu vēlēšanu apgabalos tika pieteikti 816 deputātu kandidāti, kā arī vēlēšanās piedalījās 53 neatkarīgie kandidāti.

Vēlēšanu dienā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji apmeklēja vēlēšanu iecirkņus Tbilisi un Mčetas pilsētā. Vēlēšanu iecirkņos tika novērotas vairākas īpatnības, kas nav Latvijā. Piemēram, atverot vēlēšanu iecirkni, pirmajam balsotājam pirms vēlēšanu zīmes iemešanas vēlēšanu kastē bija jāparaksta kontrollapa, tādējādi apliecinot, ka vēlēšanu kaste ir tukša. Tāpat vēlēšanu iecirkņos publiskai apskatei bija izvietoti saraksti ar vēlētāju vārdu, uzvārdu, adresi, dzimšanas datiem un dzīvesvietas deklarēšanas datumu. Lai gan šāds nosacījums ieviests, lai vēlētājiem būtu vieglāk atrast savu kārtas numuru vēlētāju sarakstā, vēlēšanu novērotājiem tas raisīja jautājumus par vēlētāju personas datu neaizsargātību.

Vēlētāju sarakstu veidlapās, kas pieejamas vēlēšanu iecirkņos, tāpat kā Latvijā vēlētāju vārdi un uzvārdi ir iespiesti gan lapas kreisajā malā, gan apvērsti – lapas labajā malā lasīšanai no lapas pretējās puses, taču atšķirībā no Latvijas vēlētāju sarakstos ir arī melnbaltas personu fotogrāfijas. Savukārt, saņemot vēlēšanu zīmi, vēlētājam ne tikai jāparakstās vēlētāju sarakstā, bet uz vēlētāja rokas tiek uzsmidzināta arī īpaša neredzama krāsa, kas kļūst redzama tikai tad, ja to aplūko ultravioletā starojumā. Šāds risinājums ieviests, lai samazinātu iespēju, ka vēlētāji nobalso atkārtoti citā vēlēšanu iecirknī.

Vēlēšanu iecirkņi Gruzijā bija aprīkoti ar īpašām sagatavēm – trafaretiem un linzām, lai parakstīties vēlētāju sarakstā un aizpildīt vēlēšanu zīmi varētu arī vēlētāji ar redzes problēmām.

Vēlēšanu iecirkņa slēgšana un balsu skaitīšana tika novērota Gruzijas Valsts medicīnas universitātē Tbilisī. Uzsākot balsu skaitīšanu, no vēlēšanu iecirkņa komisijas locekļu vidus tika izlozēti trīs komisijas locekļi, kuri pēc vēlēšanu kastu atvēršanas veica vēlēšanu zīmju skaitīšanu. Līdzīgi arī no novērotāju vidus tika izlozēti trīs pārstāvji, kuri balsu skaitīšanas laikā drīkstēja atrasties pie galda, kur notika vēlēšanu zīmju skaitīšana. Šo novērotāju vārdi tika protokolēti. Savukārt pārējie novērotāji balsu skaitīšanu novēroja no neliela attāluma. Atverot vēlēšanu kasti, pirmā tika pārbaudīta kontrollapa, kuru ir parakstījis pirmais balsotājs. Pēc tam tika noteikts vēlēšanu zīmju skaits pa balsošanas veidiem un sarakstiem. Pārkāpumi vēlēšanu iecirkņos, kurus apmeklēja Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji, novēroti netika, un novērotājiem tika nodrošināta iespēja pilnvērtīgi sekot līdzi parlamenta vēlēšanu norisei un balsu skaitīšanai.

2016. gada parlamenta vēlēšanas Gruzijā novēroja arī EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja novērotāji, ar kuru sniegto atzinumu iespējams iepazīties interneta vietnē: <http://www.osce.org/odihr/elections/georgia/297551?download=true>.

2016. gada 9. oktobrī Lietuvā notika parlamenta vēlēšanas. Atsaucoties Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas uzaicinājumam, parlamenta vēlēšanas novēroja Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja vietnieks K. Kamradzis un komisijas locekle Dzintra Kusiņa.

Vēlēšanu novērošanas galvenais mērķis bija pieredzes apmaiņa ar Lietuvas kolēģiem par parlamenta vēlēšanu sarīkošanas aktualitātēm un elektroniskā vēlētāju reģistra izmantošanu vēlēšanu iecirkņos, kā arī divpusējo attiecību uzturēšana ar Lietuvas Centrālo vēlēšanu komisiju.

Kopīgi ar Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvjiem 2016. gada parlamenta vēlēšanas Lietuvā novēroja arī Gruzijas, Igaunijas, Moldovas un Ukrainas nacionālo vēlēšanu iestāžu pārstāvji. Vizītes ietvaros notika vēlēšanu novērotāju tikšanās ar Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāju Zenonu Vaigausku, komisijas locekļiem un darbiniekiem. Tikšanās laikā bija iespēja iepazīties ar Lietuvas parlamenta vēlēšanu nosacījumiem, iepriekšējās balsošanas norisi, Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas pieredzi, izstrādājot programmatūru vēlēšanu nodrošināšanai un vēlēšanu rezultātu apkopošanai un publicēšanai. 2016. gada parlamenta vēlēšanās šīs programmatūras izstrādes un ieviešanas izmaksas sasniedza 1,5 miljonus eiro.

Lietuvas parlamentā – Seimā - ir 141 deputāts, kas tiek ievēlēts uz četrus gadu termiņu. Parlamenta deputātus ievēl, izmantojot jaukto vēlēšanu sistēmu. 71 deputāts tiek ievēlēts vienmandātu vēlēšanu apgabalos ar absolūto balsu vairākumu pie nosacījuma, ja vēlētajū aktivitāte vēlēšanu apgabalā nav zemāka par 40%. Ja vēlētajū aktivitāte zemāka – attiecīgajā vēlēšanu apgabalā 15 dienu laikā jānotiek vēlēšanu otrai kārtai, kurā piedalās divi pirmajā kārtā visvairāk balsu ieguvušie kandidāti. Pārējie 70 parlamenta deputāti tiek ievēlēti no partiju sarakstiem proporcionāli vēlēšanās iegūtajam balsu skaitam. Lai pretendētu uz deputātu vietām parlamentā, partijai ir jāsaņem ne mazāk kā 5%, bet partiju apvienībai ne mazāk kā 7% no partiju sarakstiem nodotā balsu kopskaita.

Tiesības kandidēt parlamenta vēlēšanās ir Lietuvas pastāvīgajiem iedzīvotājiem, kuri vēlēšanu dienā sasnieguši vismaz 25 gadu vecumu un kuriem nav citas valsts pavalstniecības. Savukārt balsstiesības parlamenta vēlēšanās ir Lietuvas pilsoņiem no 18 gadu vecuma.

Vēlēšanu dienā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji novēroja arī vēlēšanu iecirkņu atvēršanu, balsošanas norisi un balsu skaitīšanu Viļņas un Viļņas apkārtnes vēlēšanu iecirkņos.

Parlamenta vēlēšanām bija reģistrēti 1416 deputātu kandidāti, no kuriem 673 kandidēja vienmandātu apgabalos. Vēlētajū līdzdalība 2016. gada parlamenta vēlēšanās Lietuvā sasniedza 50,6%. Vēlēšanas notika mierīgi un organizēti, iecirkņa komisiju attieksme pret darbu pienākumiem un vēlēšanu procedūrām bija nopietna un atbildīga. Vienā no apmeklētajiem iecirkņiem balsošanas laikā uz ilgāku laiku bija pārtraukums elektropadevē, kā arī bija novērota tiešsaistes vēlētajū reģistrācijas sistēmas pārslodze. Tādējādi bija iespēja novērot arī kolēģu pieredzi, rīkojoties krīzes situācijās, kādas ir iespējamās jebkurās vēlēšanās.

2016. gada 23. oktobrī 68 vienmandātu vēlēšanu apgabalos notika Lietuvas parlamenta vēlēšanu otrā kārtā, kuras norisi novēroja Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars. Uzturoties Lietuvā, A. Cimdars apmeklēja vairākus Viļņas vēlēšanu iecirkņus, kur novēroja balsošanas norisi, tikās ar Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāju Z. Vaigausku, iepazīnās ar Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas pieredzi, sagatavojot parlamenta vēlēšanas, īpašu uzmanību pievēršot tiešsaistes vēlētajū reģistrācijas sistēmas izstrādei, ieviešanai un darbībai vēlēšanu iecirkņos.

2016. gada 30. oktobrī Moldovā notika prezidenta vēlēšanas, kuras pēc Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas ielūguma novēroja Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars un komisijas locekle S. Sprōge.

Vēlēšanu novērošanas programmas ietvaros Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācijai bija iespēja piedalīties starptautiskajiem novērotājiem organizētā seminārā, kurā Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji iepazīstināja ar Moldovas prezidenta vēlēšanu normatīvo regulējumu un citām vēlēšanu sarīkošanas aktualitātēm.

2016. gada vēlēšanas bija pirmās prezidenta vēlēšanas Moldovā kopš 1996. gada, kurās vēlētājiem atkal bija iespēja tieši ievēlēt valsts vadītāju, jo no 2000. gada līdz 2016. gadam Moldovā prezidentu vēlēja parlaments. Vēlēšanām tika pieteikti 16 kandidāti, no kuriem četri jau sākotnēji neatbilda vēlēšanu likuma prasībām, trīs kandidāti atsauca savu kandidatūru un vēl vienas kandidātes iesniegtie dokumenti neatbilda likuma prasībām. Līdz ar to vēlēšanās piedalījās deviņi prezidenta amata kandidāti, tai skaitā četras sievietes. Vēlēšanu zīmes tika sagatavotas gan rumāņu, gan krievu valodā.

Prezidenta amata kandidātiem Moldovas Centrālajā vēlēšanu komisijā ir jāiesniedz arī priekšvēlēšanu finansējuma atskaites. Kandidāti nedrīkst saņemt finansējumu no ārvalstīm. Ja vēlēšanu komisijai ir aizdomas par šāda pārkāpuma esamību, atskaite tiek iesniegta pārbaudei kompetentām valsts kontroles iestādēm.

Lai uzvarētu vēlēšanās, kandidātam bija jāiegūst vismaz 50% vēlētāju balsu. Pirmajā vēlēšanu kārtā šādu atbalstu neguva neviens no kandidātiem, tāpēc to 2016. gada 13. novembrī notika Moldovas prezidenta vēlēšanu otrā kārtā, kurā piedalījās divi pirmajā vēlēšanu kārtā visvairāk balsu ieguvušie prezidenta amata kandidāti.

Prezidenta vēlēšanas Moldovā nodrošināja trīs līmeņu vēlēšanu komisijas – Centrālā vēlēšanu komisijas, 35 vēlēšanu apgabalu komisijas un 2081 vēlēšanu iecirkņa komisija. Moldovas Centrālā vēlēšanu komisija ir pastāvīga iestāde, kuras locekļus ievēl uz piecu gadu termiņu. Vienu komisijas loekli ieceļ prezidents, bet astoņus komisijas locekļus ievēl parlaments proporcionāli partiju pārstāvniecībai parlamentā.

Vēlēšanu apgabalu komisijas un vēlēšanu iecirkņu komisijas Moldovā tiek veidotas uz vēlēšanu laiku. Vēlēšanu apgabalu komisijās ir septiņi, deviņi vai vienpadsmit locekļi, un tās izveido Centrālā vēlēšanu komisija no tiesu, pašvaldību un parlamenta partiju ieteiktajiem kandidātiem. Savukārt vēlēšanu iecirkņu komisijās ir no pieciem līdz vienpadsmit komisijas locekļiem, un tās no pašvaldību un parlamentā pārstāvēto partiju ieteiktajiem kandidātiem izveido vēlēšanu apgabalu komisijas.

No visiem vēlēšanu iecirkņiem 100 vēlēšanu iecirkņi tika izveidoti un darbojās 31 ārvalstī. Turklāt vēlētāju līdzdalība ārvalstīs bija augstāka par prognozēto, un 18 vēlēšanu iecirkņos vēlēšanu dienā pietrūka vēlēšanu zīmju, kā rezultātā pēc vēlēšanām no vairāk nekā 4000 vēlētājiem ārvalstīs tika saņemti iesniegumi, ka viņiem nebija iespēju piedalīties prezidenta vēlēšanās.

Vēlēšanu tiesības Moldovas prezidenta vēlēšanās ir Moldovas pilsoņiem no 18 gadu vecuma, izņēmums ir vēlētāji, kuriem ar tiesas spriedumu atņemta rīcībspēja. 2016. gada Moldovas prezidenta vēlēšanās vēlētāju sarakstos bija iekļauti 2,8 miljoni balsstiesīgo pilsoņu. Vēlētāju

sarakstos netika iekļauti 159 899 vēlētāju ar reģistrēto dzīvesvietu ārvalstīs vai bez reģistrētas dzīvesvietas Moldovā, kā arī 222 253 Piedņestrā dzīvojošie pilsoņi.⁵

Vēlēšanu iecirkņu vēlētāju sarakstos atkarībā no apdzīvotās vietas īpatnībām bija iekļauti no 30 līdz 3000 vēlētājiem. Vēlētāju uzskaitē iecirkņos tika izmantota tiešsaistes vēlētāju reģistrācija. Ar šo sistēmu katrā iecirknī strādāja divi operatori, kuru uzdevums bija nodrošināt vēlētāju pārbaudi elektroniskajā vēlētāju reģistrā.

Vēlēšanu dienā, 2016. gada 30. oktobrī, vēlēšanu iecirkņi bija atvērti no plkst. 7.00 līdz 21.00. Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji novēroja vēlēšanu iecirkņu atvēršanu, balsošanas norisi un balsu skaitīšanu Kišiņevā un Soroki rajonā. Tāpat Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas novērotājiem vēlēšanu dienā bija iespēja apmeklēt Soroki vēlēšanu apgabala komisiju. Šajā apgabalā līdz plkst. 12.00 bija nobalsojuši 23% vēlētāju. Vēlētāju sarakstos bija reģistrēti 78 771 vēlētājs. Apgabalā ir liela romu tautības minoritāte (~3000), līdz ar to, ja citās pašvaldībās vēlēšanu zīmes bija divās valodās, tad šeit – trīs valodās, tai skaitā arī romu valodā. Pārkāpumi vēlēšanu iecirkņos, kurus apmeklēja Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji, novēroti netika.

Vēlēšanu dienas noslēgumā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācijai bija iespēja sekot līdzi arī vēlēšanu rezultātu apkopošanai Moldovas Centrālajā vēlēšanu komisijā. Kopējā vēlētāju aktivitāte Moldovas prezidenta vēlēšanu pirmajā kārtā bija 49%. Savukārt pēc visu balsu saskaitīšanas ar 47,98% balsu vadībā bija Sociālistu partijas līderis Igors Dodons, bet otru lielāko vēlētāju atbalstu (38,71% balsu) ieguva partijas "Rīcība un solidaritāte" kandidāte Maija Sandu. Tā kā neviens no abiem kandidātiem vēlēšanās neieguva vismaz 50% balsu, 2016. gada 13. novembrī notika prezidenta vēlēšanu otrā kārtā, kurā piedalījās abi visvairāk balsu saņēmušie kandidāti, un kurā par Moldovas prezidentu tika ievēlēts Sociālistu partijas pārstāvis Igors Dodons.

2016. gada prezidenta vēlēšanas Moldovā novēroja arī EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja novērotāji, ar kuru sniegto atzinumu var iepazīties interneta vietnē:
<http://www.osce.org/odihr/elections/moldova/300016?download=true>.

2016. gada 6. novembrī Sofijā, Bulgārijā notika prezidenta un viceprezidenta vēlēšanas, kā arī tautas nobalsošana par izmaiņām vēlēšanu sistēmā un politisko partiju finansēšanas nosacījumos. Pēc Bulgārijas Centrālās vēlēšanu komisijas uzaicinājuma vēlēšanas un tautas nobalsošanu novēroja arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji – priekšsēdētāja vietnieks K.Kamradzis un komisijas loceklis Aleksandrs Maļcevs.

Uzturoties Bulgārijā, Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvjiem bija iespēja iepazīties ar Bulgārijas prezidenta vēlēšanu un tautas nobalsošanas kārtību, balsošanas norisi un balsu skaitīšanu vēlēšanu iecirkņos. Gatavojoties 2017. gada pašvaldību vēlēšanām Latvijā, Latvijas pārstāvjus īpaši interesēja arī Bulgārijas kolēģu pieredze jautājumos, kas saistīti ar vēlēšanu procesu vadību un vēlēšanu materiālu loģistiku – vēlēšanu materiālu izgatavošanu un nogādāšanu vēlēšanu iecirkņos.

⁵ Republic of Moldova. Presidential Election, 30 October and 13 November 2016. OSCE/ODIHR Election Observation Mission. Final Report, 10.lpp., pieejams: <http://www.osce.org/odihr/elections/moldova/300016?download=true>

Vēlēšanu materiālu izdale notika dienu pirms vēlēšanām. Materiāli jau iepriekš bija sašķiroti un iepakoti pa rajoniem, un šajā dienā Bulgārijas Centrālās vēlēšanu komisija tos izdalīja rajonu vēlēšanu komisiju pārstāvjiem, kuri ar speciālu transportu tos nogādāja vēlēšanu iecirkņos. Vēlēšanu un tautas nobalsošanas zīmes tika drukātas tipogrāfijā, kur tiek iespiestas arī naudaszīmes. Vēlēšanu zīmes bija ar trīskāršu aizsardzību – īpašu numuru, kurš norādīts uz zīmes pasakņa, vēlēšanu zīmes, kā arī uz noplēšama vēlēšanu zīmes stūrīša, ko skaita atsevišķi.

Prezidenta un viceprezidenta vēlēšanas Bulgārijā notiek vienā laikā, un abas amatpersonas tiek ievēlētas uz piecu gadu termiņu mažoritārās vēlēšanās. Lai vēlēšanas skaitītos notikušas, tajās jāpiedalās vairāk nekā pusei no vēlēšanām reģistrētajiem balsstiesīgajiem pilsoņiem. Balsstiesības Bulgārijas prezidenta vēlēšanās bija Bulgārijas pilsoņiem no 18 gadu vecuma, izņemot pilsoņus, kuri izcieta sodu ieslodzījuma vietās.

Pieteikt kandidātus prezidenta un viceprezidenta vēlēšanām drīkstēja politiskās partijas, partiju apvienības un īpašas kandidātu izvirzīšanas komitejas. Ja kandidātu izvirzīja komiteja, kandidāta atbalstam bija nepieciešams savākt vismaz 2500 vēlētāju parakstu. Bulgārijas vēlēšanu likumos paredzēti dažādi balsošanas veidi, ieskaitot balsošanu īpašās balsošanas stacijās, balsošanu ar īpašu sertifikātu citā iecirknī, ja vēlētājs vēlēšanu dienā neatrodas sava iecirkņa teritorijā, balsošanu vēlētāja dzīvesvietā un balsošanu ārvalstīs. Vēlēšanu iecirkņos ir atļauts izmantot arī balsošanas mašīnas.

Vēlēšanu sarīkošanā ir iesaistītas trīs līmeņu vēlēšanu komisijas – Centrālā vēlēšanu komisija, 31 vēlēšanu apgabala komisija un 12 000 vēlēšanu iecirkņu komisiju. Centrālajā vēlēšanu komisijā ir 20 locekļi, kurus izvirza partijas un partiju apvienības. Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāju, priekšsēdētāja vietnieku un sekretāru ievēl parlaments, bet pārējos komisijas locekļus izraugās valsts prezidents. Vēlēšanu apgabalu komisijās ir no 13 līdz 17 komisijas locekļiem, bet vēlēšanu iecirkņu komisijās – 5 līdz 9 komisijas locekļi. Vēlēšanu apgabalu komisijas tiek izveidotas ne vēlāk kā 50 dienas pirms vēlēšanām, bet vēlēšanu iecirkņu komisijas – ne vēlāk kā 25 dienas pirms vēlēšanām.

Vēlēšanu un tautas nobalsošanas dienā 2016. gada 6. novembrī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji novēroja vēlēšanu iecirkņa darba uzsākšanu, balsošanas norisi un balsu skaitīšanu Sofijas vēlēšanu iecirkņos. Bija iespēja arī klātienē novērot, kā vēlēšanās var piedalīties studenti, kuri vēlēšanu dienā neatrodas savā reģistrētajā dzīvesvietā, bet balso studiju vietā. Lai nobalsotu pašvaldībā, kur atrodas studiju vieta, studentiem jāuzrāda ieskaīšu grāmatiņa un jāaizpilda īpašs pieteikums (deklarācija).

Vēlēšanu iecirkņos Bulgārijā ir vidēji līdz 1000 vēlētāju, un vēlētāji balso tajā iecirknī, kura vēlētāju sarakstā ir iekļauti. Novērotāju ieskatā, tas, ka vienlaikus ar vēlēšanām notika arī tautas nobalsošana, radīja vēlētājiem papildus neskaidrības un pārpratumus. Tautas nobalsošanā vēlētājiem bija jāatbild uz trīs jautājumiem, un, kā varēja nojaust, tad jautājumu formulējums vēlētājiem ne vienmēr bija skaidri saprotams.

Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas novērotājiem bija iespēja apmeklēt arī Bulgārijas Centrālās vēlēšanu komisijas sēdi, kurā tika izskatītas par vēlēšanu norisi saņemtās sūdzības, tai skaitā arī sūdzības par vēlēšanu norisi ārvalstīs.

2016. gada 8. novembrī Amerikas Savienotajās Valstīs (ASV) notika valsts prezidenta vēlēšanas. Lai iepazīstinātu ar ASV prezidenta vēlēšanu kārtību, sagatavošanu un norisi, Starptautiskais vēlēšanu sistēmu fonds (SVSF, *angl. saīs. IFES*) no 2016. gada 6. līdz 10. novembrim rīkoja ASV vēlēšanu programmu, kuras dalībniekiem bija iespēja piedalīties arī prezidenta vēlēšanu novērošanā, un 7. Pasaules vēlēšanu organizāciju konferenci. Vēlēšanu programmas ietvaros notika arī vēlēšanu materiālu un aprīkojuma izstāde.

SVSF programma pulcēja ap 500 dalībnieku no visas pasaules – vēlēšanu rīkotājus, tiesnešus, juristus, politiķus, dažādu starptautisko iestāžu un augstskolu pārstāvjus. No Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas 2016. gada ASV vēlēšanu programmā un konferencē piedalījās komisijas sekretārs R. Eglājs un komisijas loceklis V. Verners.

Vēlēšanu programmas pirmajā daļā (līdz vēlēšanām) SVSF uzaicinātie lektori iepazīstināja klātesošos ar ASV politisko procesu un vēlēšanu kārtību. Fonds bija centies, lai katru tematu apskatītu abu galveno ASV partiju – gan Republikāņu, gan Demokrātu – pārstāvji. Pasākuma dalībniekiem bija iespēja uzzināt par prezidenta vēlēšanu kandidātiem un partijām, kandidātu īstenotajām priekšvēlēšanu kampaņām, kampaņu finansēšanas nosacījumiem un balsošanas kārtību, kā arī vēlēšanu fizisku un elektronisku drošību. Neatkarīgi no politiskās piederības lektori uzsvēra, ka ASV ir federācija un vēlēšanu nosacījumus nosaka katra pavalsts atsevišķi, tāpēc balsošanas kārtība valstī atšķiras, un ārēja vara nevar elektroniski uzlauzt vai viltot vēlēšanas kopumā.

Vēlēšanu dienā tika nodrošināta iespēja apmeklēt arī vairākus vēlēšanu iecirkņus Vašingtonā un Merilendas pavalstī. Vašingtonas centrā norādes par vēlēšanu norisi bija gandrīz nemanāmas – vienīgais priekšvēlēšanu aģitācijas plakāts, kas aicināja balsot par Hilariju Klintoni, bija izvietots pie Demokrātu partijas galvenā sieviešu kluba. Ielu krustojumos pie luksoforiem mēdza būt piestiprināti vietējo vēlēšanu un nobalsošanu plakāti.

Vēlēšanu kārtība paredz, ka noteiktā attālumā (~30m) ap vēlēšanu iecirkņiem aizliegts aģitēt, taču gar aizlieguma zonas ārmalu bija salikti vēlēšanu plakāti un darbojās partiju aģitētāji. Iecirkņi pārsvarā bija izvietoti skolās, saietu namos un baznīcās. Pirms to apmeklēšanas novērotāju grupas pavadonim bija jāvienojas ar iecirkņu komisiju par novērošanas nosacījumiem.

Novērotajos iecirkņos vēlētājiem nekādi dokumenti netika prasīti, viņiem bija jānosauca savs vārds un adrese, ko salīdzināja ar ierakstiem elektroniskā datu bāzē. Atsevišķus vēlētājus lūdza nosaukt savus dzimšanas datus. Pēc šīs pārbaudes vēlētājam izdrukāja čeku, ar ko tie devās pie cita galdiņa saņemt vēlēšanu zīmes. Tās bija divas - viena visām vēlēšanām (prezidenta, ASV kongresa, pašvaldības deputātu, skolu valdes utt.), otra vietējām nobalsošanām (piemēram, Vašingtonā balsoja, vai Kolumbijas apgabalam kļūt par 51.pavalsti). Kopā ar vēlēšanu zīmēm vēlētājs saņēma vāciņus, kur tās pārnēsāt aizklātuma nodrošināšanai. Vēlēšanu zīmes aizpildīja vai nu pie krustveida stāvgaldiņiem ar sienām, vai atsevišķi stāvošām katedrām ar paaugstinātām malām. Slēgtu kabīņu novērotajos iecirkņos nebija. Pēc vēlēšanu zīmju aizpildīšanas vēlētāji ar tām devās pie elektroniskas vēlēšanu kastes un pa īpašu atveri ievietoja zīmes vēlēšanu kastē. Pēc zīmju ieskenēšanas vēlēšanu kastes ekrānā parādījās uzraksts par balsojuma saņemšanu, izdrukāts papīra apliecinājums par balsošanu vēlētājiem netika izsniegts.

Vēlēšanu rezultāti tikai gaidīti konferences telpās. Kad kļuva skaidrs, ka uzvarējis Republikāņu partijas kandidāts Donalds Tramps, otra puse pēc īsas vilcināšanās atzina zaudējumu. Balsu skaitīšana dažviet turpinājās visai ilgi. Piemēram, Kalifornijā tā nebija pabeigta vēl 21. novembrī.

Savukārt 7. Pasaules vēlēšanu organizāciju konferencē, kas norisinājās no 2016. gada 9. un 10. novembrī, tika pārrunātas vēlēšanu rīkošanas aktualitātes, tai skaitā tādi jautājumi kā sieviešu līdzdalības vēlēšanās problemātika, demokrātijas un populisma attiecības, vēlēšanu datu privātums, sociālo tīklu izmantošana un elektroniskie risinājumi. Konferencē ar prezentāciju uzstājās arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas sekretārs R. Eglājs, kurš dalījās pieredzē par sociālo tīklu izmantošanu vēlēšanu informēšanai.

Par 2016. gada 8. novembra ASV prezidenta vēlēšanām pieejams arī EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja novērošanas misijas ziņojums, ar kuru iespējams iepazīties biroja interneta vietnē, adresē <http://www.osce.org/odihr/elections/usa/294196?download=true>.

2016. gada 4. decembrī Taškentā, Uzbekistānā norisinājās pirmstermiņa prezidenta vēlēšanas, kurās pēc Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas uzaicinājuma kā novērotājs piedalījās Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars. Kopumā vēlēšanu gaitu Uzbekistānā novēroja 600 novērotāji no 46 valstīm, tostarp arī no piecām starptautiskajām organizācijām.

Vizītes ietvaros notika arī divpusēja A. Cimdara un Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja M. Abdusalomova tikšanās, kā arī uzaicinātajiem vēlēšanu novērotājiem no valstu nacionālajām vēlēšanu iestādēm bija iespēja vēlēšanu sarīkošanas aktualitātes pārrunāt ar Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas locekļiem. Vēlēšanu novērotāji tika iepazīstināti ar Uzbekistānas konstitūciju, vēlēšanu sistēmu, tās īpatnībām, vēlēšanu nosacījumiem, vēlēšanu komisiju veidošanas un vēlēšanu iecirkņu darbības principiem un vēlēšanu novērošanas nosacījumiem. Vēlēšanu novērotāji tika nodrošināti ar informatīvajiem materiāliem par prezidenta vēlēšanu juridiskajiem aspektiem un plānoto norisi.

Uzbekistānas prezidenta vēlēšanu kārtība paredz, ka prezidentu ievēl vispārējās vēlēšanās uz piecu gadu termiņu. Kandidēt prezidenta vēlēšanās drīkst uzbeku tautības pilsoņi no 35 gadu vecuma, kuriem vismaz 10 gadus ir bijusi pastāvīgā dzīvesvieta Uzbekistānā un kuri pilnībā pārvalda uzbeku valodu. Tiesības izvirzīt prezidenta amata kandidātus ir tikai politiskajām partijām. 2016. gada prezidenta vēlēšanām tika pieteikti četru politisko partiju kandidāti.

Ja prezidenta vēlēšanām tiek pieteikti divi kandidāti, vēlēšanās uzvar kandidāts, kurš saņem visvairāk balsu. Savukārt, ja vēlēšanās piedalās tikai viens prezidenta amata kandidāts vai vairāk nekā divi kandidāti, lai uzvarētu vēlēšanās, kandidātam nepieciešams iegūt vairāk nekā 50% no nodoto balsu kopskaita. Ja neviens kandidāts negūst šādu atbalstu, mēneša laikā jānotiek otrajai vēlēšanu kārtai, kurā piedalās divi pirmajā vēlēšanu kārtā visvairāk balsu ieguvušie kandidāti. Lai vēlēšanas skaitītos notikušas, tajās jāpiedalās vismaz 33% balsstiesīgo pilsoņu. Savukārt otrajai vēlēšanu kārtai līdzdalības sliekšņa nav.

Prezidenta vēlēšanu sarīkošanā Uzbekistānā bija iesaistītas trīs līmeņu vēlēšanu komisijas – Centrālā vēlēšanu komisija, 14 vēlēšanu apgabalu komisijas un 9383 vēlēšanu iecirkņu komisijas. Uzbekistānas Centrālajā vēlēšanu komisijā ir 16 locekļi, kurus izvirza reģionālās padomes, bet ieceļ parlaments. Vēlēšanu apgabalu komisiju locekļus izraugās Centrālā vēlēšanu komisijas no reģionālā pašvaldību deputātu ieteiktajiem kandidātiem. Vēlēšanu iecirkņu komisijas izveido vēlēšanu apgabalu komisijas no pašvaldību ieteiktajiem kandidātiem.

Balsstiesības Uzbekistānā ir pilsoņiem no 18 gadu vecuma, izņemot personas, kuras izciesz sodu ieslodzījuma vietā vai ir pasludinātas par rīcības nespējīgām. Vēlētāju uzskaitē tiek lietots vēlētāju reģistrs, kas nav centralizēts. Vēlētāju saraksti tiek veidoti pašvaldībās, un vēlētāji tiek iekļauti tā vēlēšanu iecirkņa sarakstā, kas atbilst viņu pastāvīgajai vai pagaidu dzīvesvietai. Ziņas vēlētāju sarakstos, pamatojoties uz pašvaldību sniegtajām ziņām, aktualizē vēlēšanu iecirkņu komisijas.

Pēc Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas datiem 2016. gada prezidenta vēlēšanās bija reģistrēti 20 461 805 balsstiesīgi pilsoņi, no kuriem vēlēšanās piedalījās 17 951 667 jeb 87,73% vēlētāju.

Vēlēšanu dienā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvim bija iespēja novērot vēlēšanu iecirkņa atvēršanu un balsu skaitīšanu Taškentas 209. vēlēšanu iecirknī, kā arī dienas garumā sekot līdzi balsošanas norisei vairākos citos Taškentas un Taškentas rajona vēlēšanu iecirkņos. Būtiski vēlēšanu procesa pārkāpumi apmeklētajos iecirkņos netika konstatēti, un novērotājiem tika nodrošināta iespēja pilnvērtīgi novērot prezidenta vēlēšanu norisi.

2016. gada pirmstermiņa prezidenta vēlēšanas Uzbekistānā novēroja arī EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja novērotāji, ar kuru sniegto atzinumu iespējams iepazīties interneta vietnē <http://www.osce.org/office-for-democratic-institutions-and-human-rights/elections/uzbekistan/306451?download=true>.

2016. gada 11. decembrī Biškekā, Kirgizstānā notika pašvaldību vēlēšanas un tautas nobalsošana par izmaiņām Kirgīzu Republikas Konstitūcijā. Pēc Kirgizstānas Centrālās vēlēšanu un referendumu komisijas priekšsēdētājas Nuržanas Šaildabekovas uzaicinājuma šīs vēlēšanas un tautas nobalsošanu novēroja Centrālās vēlēšanu komisijas locekle Dz. Kusiņa un Rīgas pilsētas vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs Juris Kokins.

Viens no galvenajiem Latvijas delegācijas mērķiem, novērojot vēlēšanu un tautas nobalsošanas norisi Kirgizstānā, bija Kirgizstānas pieredze biometriskā vēlētāju reģistrēšanas iekārtu un automātisko vēlēšanu kastu izmantošanā vēlēšanu iecirkņos.

Vēlēšanu un tautas nobalsošanas dienā Latvijas vēlēšanu komisiju pārstāvjiem bija iespēja novērot vēlēšanu iecirkņu atvēršanu, balsošanas norisi un balsu skaitīšanu Biškekas vēlēšanu iecirkņos. Balsošanas norisi vēlēšanu iecirkņos novēroja arī vietējie novērotāji no politiskajām partijām, aģitācijas grupām un pilsoniskās sabiedrības.

Novērot Kirgizstānas pašvaldību vēlēšanas un tautas nobalsošanu bija ieradušies arī vairāk nekā 200 novērotāji no 25 valstīm, kas pārstāvēja gan valstu nacionālās vēlēšanu iestādes, gan starptautiskās organizācijas. Starptautisko novērotāju vidū bija pārstāvji no Turku valodas parlamentārās asamblejas, Islāma sadarbības organizācijas, Eiropas Savienības pārstāvniecības, Neatkarīgo valstu savienības, kā arī Gruzijas, Francijas, Mongolijas, Armēnijas, Krievijas, Indonēzijas, Ķīnas u.c. valstu vēlēšanu iestādēm.

Balsošana un balsu skaitīšana apmeklētajos vēlēšanu iecirkņos notika bez starpgadījumiem, vēlēšanu iecirkņu komisijas savu darbu paveica atbildīgi un profesionāli. Vēlēšanu iecirkņi bija aprīkoti ar automātiskām vēlēšanu kastēm, kas balsošanas brīdī ieskenē vēlēšanu zīmi, nolasa un pieskaita vēlētāju balsojumu. Iespējamiem elektropadeves pārtraukumiem iecirkņi bija apgādāti ar elektrības ģeneratoriem.

Vēlēšanu iecirkņos vēlētāju uzskaitē tika izmantots arī elektronisks vēlētāju reģistrs, kurā bija iekļauti vēlētāju biometriskie dati – katra vēlētāja fotogrāfija un pirksta nospiedums. Kopumā biometriskā vēlētāju reģistrācijas sistēma vēlēšanu iecirkņos darbojās labi, neliela aizkavēšanās bija vērojama gadījumos, kad tehnika neidentificēja vēlētāju pēc pirksta nospieduma vai ar pirmo reizi netika nolasīta vēlētāja reģistrācijas apliecība.

No gandrīz 2,8 miljoniem Kirgizstānas balsstiesīgo pilsoņu vēlēšanās un tautas nobalsošanā piedalījās 42% vēlētāju. Tautas nobalsošanai nodotie grozījumi Konstitūcijā tika atbalstīti, un par to pieņemšanu nobalsoja 79,63% vēlētāju.

2.7. Pieredzes apmaiņas vizītes

Viens no Centrālās vēlēšanu komisijas darbības virzieniem ir arī pieredzes apmaiņas vizīšu organizēšana un ārvalstu nacionālo vēlēšanu iestāžu pārstāvju uzņemšana Latvijā.

2016. gadā Latvijas Centrālā vēlēšanu komisija organizēja vienu pieredzes apmaiņas vizīti, kuras ietvaros 2016. gada 6. un 7. oktobrī Rīgā uzņēma Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas delegāciju. Vizītes mērķis bija iepazīstināt Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvjus ar Latvijas elektronisko vēlēšanu vadības un balsu skaitīšanas sistēmu un elektronisko parakstu vākšanas sistēmu.

Vizītes ietvaros Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji tikās ar Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas vadību un uzņēmuma “SOAAR” pārstāvjiem, kuri pastāstīja par elektroniskās vēlēšanu vadības sistēmas un elektroniskās parakstu vākšanas sistēmas uzbūves un darbības principiem, kā arī iepazīstināja Uzbekistānas kolēģus ar sistēmā iekļauto vēlēšanu zīmju skenēšanas un balsu skaitīšanas moduli.

Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācijas vizīte Latvijā notika 2015. gadā noslēgtās divpusējās vienošanās par sadarbību starp Latvijas Centrālo vēlēšanu komisiju un Uzbekistānas Centrālo vēlēšanu komisiju ietvaros.

3. BUDŽETA INFORMĀCIJA

Centrālās vēlēšanu komisijas finansējums funkciju īstenošanai tiek veidots no valsts pamatbudžeta līdzekļiem. 2016. gadā Centrālās vēlēšanu komisijas pamatfunkciju izpildi nodrošināja budžeta programmas „Vispārējā vadība” un “Pašvaldību vēlēšanas”.

Budžeta programmas 01.00.00 “Vispārējā vadība” ieņēmumus 2016. gadā veidoja dotācija no valsts pamatbudžeta 466 021 EUR. Budžeta programmas izpildei tika izlietoti 464 303 EUR.

Telpu nomas un komunālo pakalpojumu faktiskie izdevumi 2016. gadā bija mazāki par plānotajiem, un radās pakalpojumiem plānoto līdzekļu ekonomija. Vienlaikus 2016. gadā Centrālā vēlēšanu komisija lūdza valdībai veikt budžeta apropriācijas pārdali, samazinot preču un pakalpojumu iegādes izdevumus un palielinot pamatkapitāla veidošanas izdevumus par 2500 EUR, lai varētu iegādāties multifunkcionālu kopētāju.

Budžeta programmas 03.00.00 “Pašvaldību vēlēšanas” ieņēmumus 2016. gadā veidoja dotācija no valsts pamatbudžeta 250 889 EUR. Budžeta programmas izpildei tika izlietota visa summa. 2016. gadā tika izveidota lietojumprogramma pašvaldību vēlēšanu kandidātu sarakstu sagatavošanai, iesniegšanai un pārbaudei tiešsaistē.

Līdz ar to faktiski 2016. gadā ir apgūti 715 192 EUR jeb 99,8 % no plānotā budžeta, kas ir par 61 046 EUR vairāk nekā iepriekšējā gadā.

2015. gadā Centrālās vēlēšanu komisijas finansējums bija 654 146 EUR. Iepriekšējā pārskata gadā tika izveidota un ieviesta ekspluatācijā Parakstu vākšanas sistēma, kas nodrošina parakstu apliecinātāju autorizāciju, vēlētāju parakstu apliecināšanu, uzskaiti un pārbaudi parakstu vākšanās par vēlētāju iniciatīvām. Savukārt, 2016. gadā tika sagatavota daļa no 2017. gadā plānoto pašvaldību vēlēšanu organizēšanai nepieciešamā elektroniskā vēlēšanu vadības pakalpojuma.

Centrālā vēlēšanu komisija 2016. gadā ir noslēgusi 26 saimnieciskās darbības līgumus un veikusi 15 iepirkumus centralizētajā EIS sistēmā. Atbilstoši Publisko iepirkumu likumam tika veikta arī valsts iepirkuma procedūra – atklāts konkurss “Vēlēšanu organizēšanas e-pakalpojums”, kura mērķis bija 2017. gada pašvaldību vēlēšanu kandidātu sarakstu elektroniskas sagatavošanas, iesniegšanas un publicēšanas nodrošināšana, elektroniska vēlēšanu gaitas žurnāla nodrošināšana un vēlēšanu rezultātu elektroniskā apkopošana.

Atbilstoši Publisko iepirkumu likuma 8.2 pantam 2016. gadā notika divi iepirkumi „Vēlēšanu aplokšņu izgatavošana un piegāde 2017. gada pašvaldību vēlēšanām” un “Degvielas iegāde Centrālās vēlēšanu komisijas vajadzībām”.

3.1. Valsts budžeta finansējums un tā izlietojums 2016. gadā (euro)

Nr. p.k.	Finanšu līdzekļi	2015. gadā (faktiskā izpilde)*	Plāns 2016. gadam	Faktiskā izpilde 2016. gadā*
1.	Finanšu resursi izdevumu segšanai (kopā)	654 146	716 910	715 192
	t.sk. dotācija no vispārējiem ieņēmumiem	447 699	716 910	715 192
	t.sk. valsts budžeta transferti	206 447	0	0
2.	Izdevumi (kopā)	654 146	716 910	715 192
2.1.	Uzturēšanas izdevumi (kopā)	445 712	713 418	713 392
2.1.1.	Starptautiskā sadarbība, (biedra naudas iemaksa Eiropas valstu vēlēšanu organizatoru asociācijā)	1 800	1 800	1 800
2.1.2.	Pārējie uzturēšanas izdevumi	443 912	711 618	443 912
2.2.	Izdevumi kapitālieguldījumiem	208 434	3 492	3 490

* Noteikts saskaņā ar naudas plūsmas principu.

4. PERSONĀLS

Centrālās vēlēšanu komisijas sastāvā ir deviņi locekļi, no kuriem priekšsēdētāju un septiņus locekļus ievēlē Saeima, bet vienu locekli no tiesnešu vidus – Augstākā tiesa savā plēnumā. Centrālās vēlēšanu komisijas vēlēšanām jānotiek ne vēlāk kā sešu mēnešu laikā pēc jaunās Saeimas sanāksšanas, līdz ar to Centrālās vēlēšanu komisijas pilnvaru termiņš ir četri gadi.

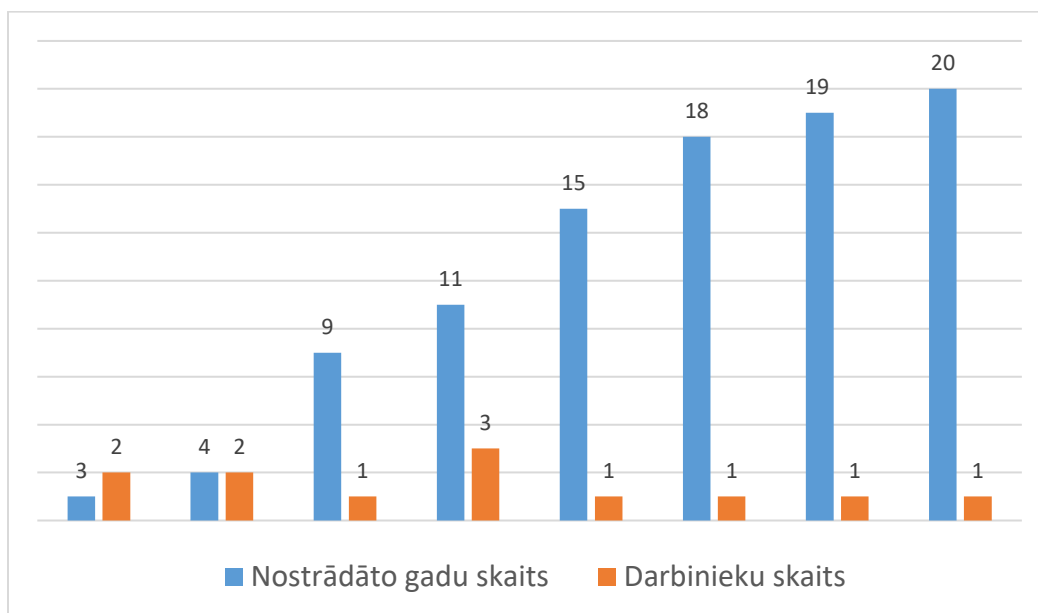
Pirmajā sēdē Centrālā vēlēšanu komisija no sava vidus ievēlē priekšsēdētāja vietnieku un sekretāru. Priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieks un sekretārs Centrālajā vēlēšanu komisijā strādā pastāvīgi. Pārējie komisijas locekļi savu pienākumu pildīšanas laikā tiek atbrīvoti no tiešajiem pienākumiem savā darbavietā.

Ieskaitot deviņus Centrālās vēlēšanu komisijas locekļus, 2016. gadā Centrālajā vēlēšanu komisijā bija 21 amata vieta, kurā bija nodarbināts 21 speciālists. Centrālās vēlēšanu komisijas organizatorisko un tehnisko apkalpošanu 2016. gadā nodrošināja divi līgumdarbinieki.

4.1. Amatpersonas/darbinieki

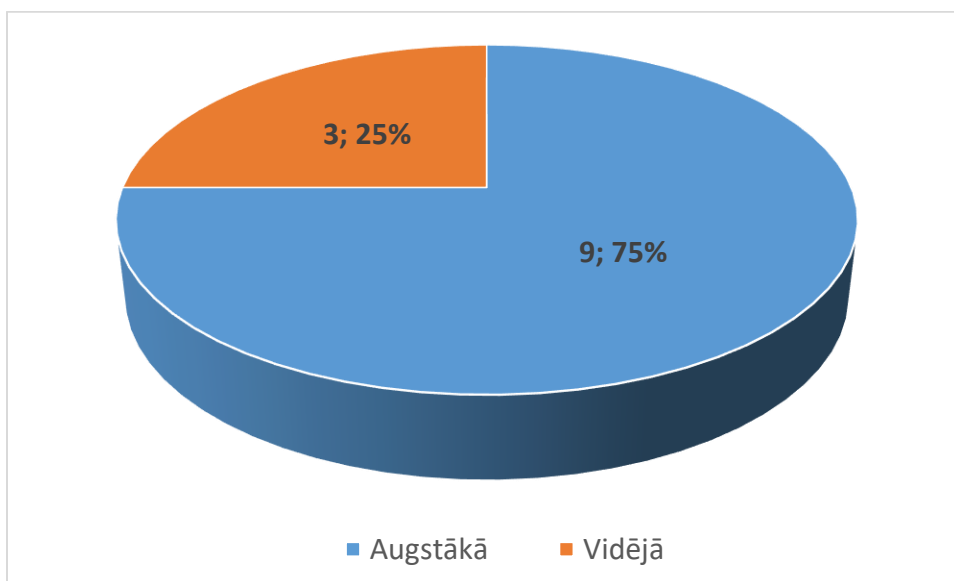
Amata vietu skaits	Amatpersonu/darbinieku skaits	Amata nosaukums
9	9	Centrālās vēlēšanu komisijas locekļi
1	1	Finanšu nodaļas vadītājs
1	1	Juridiskās nodaļas vadītājs
1	1	Informācijas nodaļas vadītājs
1	1	Lietvedības nodaļas vadītājs
1	1	vecākais grāmatvedis - ekonomists
1	1	juriskonsults
1	1	vecākais speciālists sadarbībai ar ārvalstu vēlēšanu institūcijām
2	2	vecākais lietvedis
1	1	sistēmu administrators
1	1	biroja tehnikas administrators
1	1	apkopējs

4.2. Darbinieku nostrādāto gadu skaits Centrālajā vēlēšanu komisijā*

* Izņemot Centrālās vēlēšanu komisijas locekļus.

4.3. Darbinieku izglītība*

* Izņemot Centrālās vēlēšanu komisijas locekļus.

5. SADARBĪBA AR SABIEDRĪBU

5.1. Pasākumi, kas veikti sabiedrības informēšanai un izglītošanai

Pasākumus sabiedrības informēšanai Centrālā vēlēšanu komisija īsteno atbilstoši likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 6. panta 7.² daļai, kas nosaka, ka viens no Centrālās vēlēšanu komisijas pienākumiem ir informēt sabiedrību par vēlēšanu un tautas nobalsošanas un likumu ierosināšanas kārtību.

2016. gadā Latvijā nenotika vēlēšanas vai tautas nobalsošanas, kuru sagatavošana ir Centrālās vēlēšanu komisijas kompetencē. Tajā pašā laikā 2016. gadā Centrālā vēlēšanu komisija uzsāka gatavošanos 2017. gada 3. jūnijā plānotajām republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanām, kā arī 2016. gadā noslēdzās parakstu vākšanas termiņš divām Centrālajā vēlēšanu komisijā iepriekšējā gadā reģistrētām vēlēšanu iniciatīvām un parakstu vākšanai tika reģistrētas divas jaunas vēlēšanu iniciatīvas.

Līdz ar to Centrālās vēlēšanu komisijas komunikācijas aktivitātes 2016. gadā ietvēra plašsaziņas līdzekļu un sabiedrības informēšanu par gatavošanos 2017. gada pašvaldību vēlēšanām, parakstu vākšanas kārtību un Centrālās vēlēšanu komisijas sēdēm. Tāpat Centrālās vēlēšanu komisijas Informācijas nodaļas speciālisti piedalījās arī semināra sagatavošanā un nodrošināšanā 119 republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju amatpersonām, kas notika Rīgā, 2016. gada 25. novembrī.

2016. gadā tika sagatavotas un plašsaziņas līdzekļiem izsūtītas astoņas preses relīzes. Notikumi, par kuriem tika informēti plašsaziņas līdzekļi, bija Starptautiskā vēlēšanu diena, Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums nepārdalīt mandātus, pamatojoties uz tiesas lēmumu krimināllietā par balsu uzpirkšanu 12. Saeimas vēlēšanās, gads līdz pašvaldību vēlēšanām, parakstu vākšanai Centrālajā vēlēšanu komisijā iesniegtās un reģistrētās vēlēšanu iniciatīvas, sadarbībā ar tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centru “SKDS” īstenotās vēlēšanu aptaujas rezultāti.

2016. gada 1. martā Valsts reģionālās attīstības aģentūra paplašināja parakstīšanās e-pakalpojuma tehniskās iespējas, nodrošinot, ka turpmāk parakstīšanās iespējama ne tikai ar eID un eParaksta kartēm, bet arī ar internetbanku autentifikācijas līdzekļiem. Arī par šo iespēju sadarbībā ar Valsts reģionālās attīstības aģentūru tika sagatavota informācija preseī un vēlētajiem.

2016. gadā Centrālās vēlēšanu komisijas Informācijas nodaļa sagatavoja arī infografiku “Pašvaldību vēlēšanas 2017” un “Pašvaldību vēlēšanu kalendāru”, kas tika publicēts iestādes mājaslapā un nosūtīts plašsaziņas līdzekļiem.

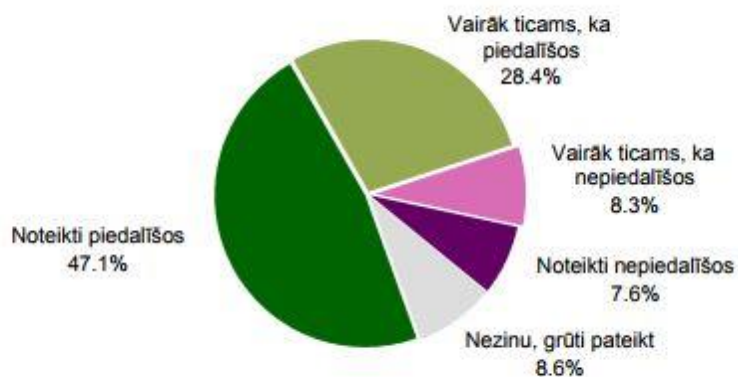
2016. gadā turpinājās arī Centrālās vēlēšanu komisijas projekts “Par vēlēšanu tiesību realizēšanu personām ar invaliditāti”, kura ietvaros Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji klātienē apsekoja vēlēšanu iecirkņus un ar pašvaldību amatpersonām pārrunāja vēlēšanu pieejamības jautājumus. Informācija par šo projektu un apmeklētajām pašvaldībām tika ievietota Centrālās vēlēšanu komisijas tvitera vietnē.

5.2. Pasākumi sabiedrības viedokļa izzināšanai

2016. gada novembrī sabiedrības viedokļa izzināšanai par pašvaldību vēlēšanām Centrālā vēlēšanu komisija sadarbībā ar tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centru "SKDS" īstenoja socioloģisko aptauju. Pētījumā tika aptaujāti Latvijas pilsoņi vecumā no 18 gadiem, kuriem tika vaicāts par plāniem piedalīties 2017. gada 3. jūnija pašvaldību vēlēšanās, laiku, kad parasti tiek pieņemts lēmums piedalīties vēlēšanās, ērtāko informācijas iegūšanas veidu par vēlēšanām. Ņemot vērā to, ka pašvaldību vēlēšanās vēlētajū uzskaitē lieto pirms vēlēšanām izveidotus vēlētajū sarakstus un vēlētajiem ir tiesības vēlētajā pašvaldībā, kur ir viņu deklarētā dzīvesvieta vai pieder nekustamais īpašums, pētījumā respondentiem tika lūgts atbildēt uz jautājumiem par to, vai viņi dzīvo savā deklarētajā dzīvesvieta un vai viņi saņem uz deklarēto dzīvesvietu nosūtīto korespondenci.

2016. gada pētījuma dati atklāja, ka kopumā 75% Latvijas pilsoņu plānoja piedalīties pašvaldību vēlēšanās. No tiem 47% atzina, ka noteikti plāno piedalīties vēlēšanās, bet 28% norādīja, ka vairāk ticams, ka piedalīsies vēlēšanās. Pretēju viedokli, ka pašvaldību vēlēšanās „noteikti nepiedalīsies” vai „vairāk ticams, ka nepiedalīsies” pauda 16 % aptaujāto.

"Vai Jūs plānojat piedalīties pašvaldību vēlēšanās, kas notiks 2017.gada 3.jūnijā?"

Bāze: LR pilsoņi, n=869

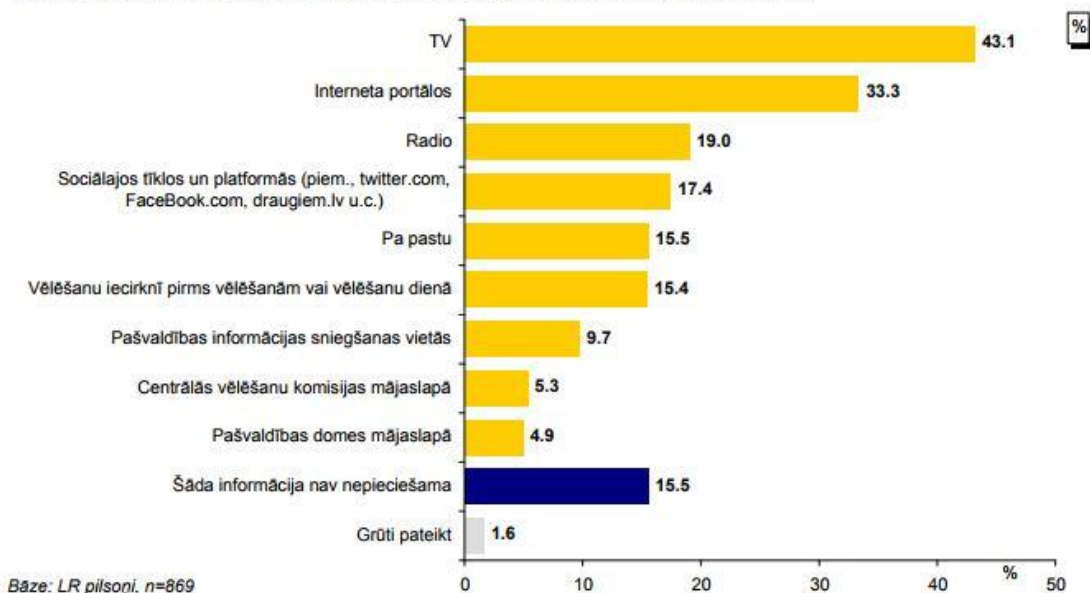
Lūgti norādīt, kad viņi parasti pieņem lēmumu, vai piedalīsies vēlēšanās, 43% aptaujāto atzina, ka to izlemj vismaz mēnesi pirms vēlēšanām. 12% aptaujāto šo lēmumu pieņem mēneša laikā līdz vēlēšanām, 11% – divas līdz trīs dienas pirms vēlēšanām un 11% – vēlēšanu nedēļā. Savukārt 9% aptaujāto norādīja, ka lēmumu piedalīties vēlēšanās pieņem tikai vēlēšanu dienā, bet 5% aptaujāto – divas līdz trīs nedēļas pirms vēlēšanām.

"Kad Jūs parasti pieņemat lēmumu par to, vai piedalīties vēlēšanās?"

Raksturojot ērtāko informācijas par balsošanas kārtību iegūšanas veidu, 43% aptaujāto par tādu atzina televīziju. Salīdzinoši bieži (33%) respondenti minēja, ka šādu informāciju būtu ērti iegūt arī interneta portālos. Radio kā ērtāko informācijas iegūšanas kanālu nosauca 19% aptaujāto, sociālos tīklus – 17%, pastu – 16%, vēlēšanu iecirkni – 15%. Citi informācijas avoti minēti retāk.

"Lūdzu, raksturojiet, kā Jums būtu visērtāk iegūt informāciju par balsošanas kārtību!"

*Tā kā respondenti varēja minēt vairākas atbildes, kopējā atbilžu summa pārsniedz 100%.

Jāatzīmē, ka gados vecāki respondenti biežāk nekā caurmērā par ērtāko informācijas iegūšanas veidu atzina televīziju, radio un pastu. Savukārt gados jaunākie pētījuma dalībnieki biežāk minēja interneta portālus un sociālos tīklus.

Aptaujas dati liecina, ka vairākumam (79%) respondentu viņu deklarētā un faktiskā dzīvesvieta sakrīt. To, ka ir deklarējušies ne tur, kur faktiski dzīvo, norādīja 20% aptaujāto pilsoņu.

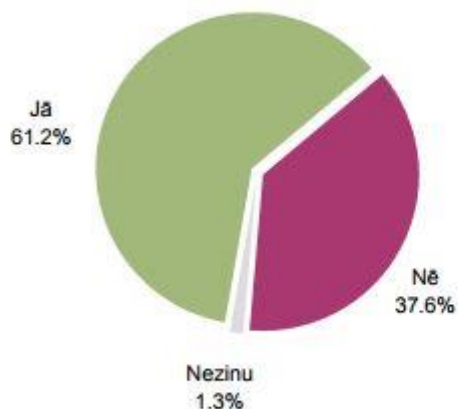
"Vai Jūs dzīvojat tur, kur esat deklarējies/-usies (t.i., vai Jūsu faktiskā dzīvesvieta ir arī Jūsu deklarētā dzīvesvieta)?"

Bāze: LR pilsoņi, n=869

Pētījuma dalībniekiem, kuri norādīja, ka nedzīvo tur, kur ir deklarējušies, tika jautāts arī tas, vai viņu faktiskā un deklarētā dzīvesvieta atrodas vienas pašvaldības teritorijā. To, ka tā ir, norādīja 61% respondentu, bet 38% atbildēja, ka viņu faktiskā un deklarētā dzīvesvieta atrodas dažādās pašvaldībās.

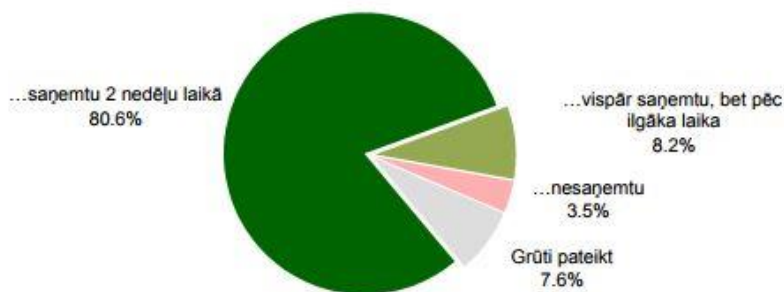
"Vai Jūsu faktiskā un deklarētā dzīvesvieta atrodas vienas pašvaldības teritorijā?"

Bāze: LR pilsoņi, kuri nedzīvo tur, kur ir deklarējušies, n=173

Vairākums (81%) no respondentiem, kuru faktiskā un deklarētā dzīvesvieta atšķiras, 2016. gada aptaujā norādīja, ka uz deklarēto dzīvesvietu nosūtītu vēstuli saņemtu divu nedēļu laikā. Šis rādītājs bija būtiski uzlabojies, salīdzinot ar līdzīgu aptauju pirms iepriekšējām pašvaldību vēlēšanām 2013. gadā, kad to, ka vēstuli saņemtu divu nedēļu laikā, atzina 63% respondentu. To, ka sūtījumu saņemtu pēc ilgāka laika nekā divas nedēļas, atzīmēja 8%, bet 4% norādīja, ka uz deklarēto adresi nosūtītu vēstuli nesaņemtu.

"Ja Jums tiktu nosūtīta vēstule uz deklarēto dzīvesvietu, Jūs to, visticamāk, ..."

Bāze: LR pilsoņi, kuri nedzīvo tur, kur ir deklarējušies, n=173

Jāpiebilst, ka lielāks īpatsvars respondentu, kuri korespondenci nesaņemtu, bija starp iedzīvotājiem vecumā no 35 līdz 54 gadiem, aptaujātajiem ar pamatizglītību, publiskajā sektorā nodarbinātajiem, kā arī pētījuma dalībniekiem ar vidējiem ienākumiem.

Ar Centrālās vēlēšanu komisijas 2016. gadā aptaujas datiem iespējams iepazīties Centrālās vēlēšanu komisijas interneta vietnē www.cvk.lv sadaļā "Pētījumi".

6. PLĀNI NĀKAMAJAM GADAM

6.1. 2017. gada prioritātes

Nozīmīgākā Centrālās vēlēšanu komisijas prioritāte 2017. gadā ir 3. jūnija republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu sagatavošana un vadība. Pašvaldību vēlēšanu kārtība noteikta Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā, un atbilstoši šajā likumā noteiktajam vēlēšanām jānotiek 110 novados un 9 republikas pilsētās.

Gatavojoties 2017. gada pašvaldību vēlēšanām, viena no Centrālās vēlēšanu komisijas prioritātēm bija vēlēšanu organizēšanas e-pakalpojuma ieviešana un sekmīga darbība. 2017. Minētais e-pakalpojums ietvēra gan iespēju partijām, partiju apvienībām un vēlētāju apvienībām elektroniski sagatavot un iesniegt deputātu kandidātu sarakstus, gan iespēju pašvaldību vēlēšanu komisijām pieņemt un pārbaudīt kandidātu sarakstus un sagatavot vēlēšanu zīmju maketus, gan iespēju Centrālajai vēlēšanu komisijai nodrošināt kandidātu sarakstu, priekšvēlēšanu programmu un ziņu par deputātu kandidātiem publicēšanu. Pašvaldību vēlēšanu e-pakalpojums ietvēra arī elektronisku vēlēšanu gaitas žurnālu vēlēšanu iecirkņiem, ar kura palīdzību bija iespējams protokolēt vēlēšanu gaitu iecirknī, sagatavot un izdrukāt iecirkņa balsu skaitīšanas protokolu, kā arī iespēju elektroniski apkopot pašvaldības vēlēšanu rezultātus un publicēt tos Centrālās vēlēšanu komisijas interneta vietnē.

Tāpat, gatavojoties 2017. gada pašvaldību vēlēšanām, Centrālā vēlēšanu komisija izstrādāja pašvaldību vēlēšanu norises un balsu skaitīšanas instrukcijas, organizēja pašvaldību vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju apmācību, nodrošināja sabiedrības informēšanu par vēlētāju reģistrācijas kārtību, pašvaldību vēlēšanu nosacījumiem un iznākumiem, izskatīja saņemtās sūdzības par kandidātu sarakstu iesniegšanu, vēlēšanu norisi un vēlēšanu iznākumiem.

Pašvaldību vēlēšanās Centrālās vēlēšanu komisijas prioritāte ir arī Vēlētāju reģistra metodiskā vadība un uzraudzība. Šī mērķa īstenošanā Centrālā vēlēšanu komisija sadarbojas ar pašvaldībām, kuras atbild par piemērotu telpu piešķiršanu vēlēšanu iecirkņu izveidei un vēlētāju sagrupēšanu pa iecirkņiem, un Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi, kuras pienākumos ietilpst vēlētāju reģistra izveide un uzturēšana un iecirkņu vēlētāju sarakstu izveidošana.

No 2017. gada 14. līdz 24. aprīlim 119 Latvijas pašvaldībās notika deputātu kandidātu sarakstu iesniegšana. Šajā vēlēšanu sagatavošanas posmā Centrālās vēlēšanu komisijas prioritāte bija juridisku un tehnisku konsultāciju sniegšana gan republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisijām, gan kandidātu sarakstu iesniedzējiem un deputātu kandidātiem.

Viena no Centrālās vēlēšanu komisijas 2017. gada prioritātēm būs gatavošanās 2018. gada 6. oktobrī paredzētajām 13.Saeimas vēlēšanām. 2017. gadā plānots izstrādāt un saskaņot vēlēšanu sagatavošanas kalendāro plānu, sagatavot un iesniegt apstiprināšanai Finanšu ministrijā vēlēšanu nodrošināšanai nepieciešamo finanšu pieprasījumu, īstenojot Saeimas vēlēšanu organizēšanas e-pakalpojuma iepirkumu.

2017. gada martā stājās spēkā grozījumi Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju likumā, kas uzliek par pienākumu Ministru kabinetam reizi četros gados iepriekšējā kalendārajā gadā pirms kārtējām Saeimas vēlēšanām pārskatīt noteikumus par atlīdzības apmēru pašvaldību vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju priekšsēdētājiem, sekretāriem un komisijas locekļiem. Atlīdzības apmērs pārskatāms, ņemot vērā Centrālās statistikas pārvaldes oficiālajā statistikas paziņojumā publicēto valstī strādājošo aizpagājušā gada mēneša vidējās darba samaksas apmēru un ekonomisko attīstību valstī. Tādējādi 2017. gadā Centrālā vēlēšanu komisijas prioritāte būs, sadarbojoties ar Finanšu ministriju, izstrādāt priekšlikumus Ministru kabineta 2007. gada 20. marta noteikumos Nr. 200 "Noteikumi par pilsētu, rajonu, novadu un pagastu vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju locekļu atlīdzību un ēdināšanas izdevumu kompensāciju" ar mērķi pārskatīt atalgojuma likmes pašvaldību vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju amatpersonām. Pēdējo desmit gadu laikā strādājošo vidēja darba alga valstī ir pieaugusi par 50%, bet atalgojums pašvaldību vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju darbiniekiem ir ticis palielināts tikai par 6 līdz 10%, ko bija iespējams nodrošināt, samazinot balsu skaitīšanai paredzēto darba stundu skaitu, vēlēšanu iecirkņos ieviešot vēlēšanu zīmju skenēšanu un e-skaitīšanu.

Viena no Centrālās vēlēšanu komisijas 2017. gada prioritātēm būs arī likumdevēja konsultēšana jautājumos, kas skar vēlēšanu likumdošanas pilnveidošanu. Tāpat Centrālā vēlēšanu komisija plāno iesniegt izskatīšanai Saeimas atbildīgajā komisijā savus priekšlikumus grozījumiem Saeimas vēlēšanu likumā un atsākt diskusiju parlamentā par vēlēšanu, kuriem ir tikai personu apliecība, bet nav derīgas pases, iespējām piedalīties Saeimas vēlēšanās.

2017. gadā Centrālā vēlēšanu komisija turpinās uzturēt 2015. gadā izstrādāto Parakstu vākšanas sistēmu, nodrošinot vēlēšanu parakstu uzskaiti par iniciatīvas grupu Centrālajā vēlēšanu komisijā reģistrētajām iniciatīvām.

Centrālās vēlēšanu komisijas prioritāte 2017. gadā turpinās būt starptautiskā sadarbība. Šis Centrālās vēlēšanu komisijas darbības virziens ietver dalību Eiropas valstu vēlēšanu administratoru asociācijas (ACEEEO) un Pasaules vēlēšanu organizatoru asociācijas (A-WEB) projektos un pasākumos, pieredzes apmaiņu ar ārvalstu vēlēšanu iestādēm un starptautiskām vēlēšanu organizācijām, vēlēšanu novērošanu, kā arī attīstības palīdzības sniegšanu brīvu un godīgu vēlēšanu rīkošanā jaunattīstības un pārejas valstīm, īpašu uzmanību pievēršot tādām valstīm kā Armēnija, Azerbaidžāna, Baltkrievija, Gruzija, Kazahstāna, Kirgizstāna, Moldova, Ukraina un Uzbekistāna.

6.2. Starptautiskie projekti 2017. gadā

Februāris

- Dalība ikgadējā starptautiskajā vēlēšanu administratoru sanāksmē "Inovatīvi pakalpojumi un efektīvas vēlēšanu procedūras" Boržomi, Gruzijā.

Marts

- Dalība Eiropas Savienības ekspertu grupas vēlēšanu jautājumos sanāsmē Briselē, Beļģijā.
- Dalība starptautiskajā vēlēšanu administratoru konferencē “Jaunu informācijas tehnoloģiju izmantošana vēlēšanu procesā: izaicinājumi, riski un perspektīvas” Kijevā, Ukrainā.

Aprīlis

- Parlamenta vēlēšanu novērošana Armēnijā.

Maijs

- Dalība ACEEEO Izpildpadomes sēdē Sofijā, Bulgārijā.
- Dalība Eiropas Padomes 14. Eiropas vēlēšanu administratoru konferencē “Rīcībspējīgas vēlēšanu administrēšanas iestādes demokrātiskām vēlēšanām” Sanktpēterburgā, Krievijā.

Septembris

- Dalība Pasaules vēlēšanu organizāciju asociācija (A-WEB) 3. Ģenerālajā asamblejā un starptautiskajā konferencē “Balsu skaitīšana un vēlēšanu rezultātu atskaites: tehnoloģiju izmantošana vēlēšanu procesa caurspīdīguma nodrošināšanā”.

Oktobris

- Prezidenta vēlēšanu novērošana Kirgizstānā.
- Pašvaldību vēlēšanu novērošana Igaunijā.
- Prezidenta vēlēšanu novērošana Slovēnijā.

Novembris

- Dalība ACEEEO 26. Ģenerālās asamblejas sēdē un starptautiskajā konferencē “Apzinīgi vēlētaji digitālajā laikmetā” Sofijā, Bulgārijā.
-